

dokumentarna opera

Karmina Šilec

OVIS

Dolgočasne ovce, ki spreminjajo svet

*25 % zvok in glasba
45 % gledališki eseji
30 % performans*

SODELUJOČI

dr. Samatha Balaton Chrimes, politična sociologinja

dr. Marjeta Ciglencečki, umetnostna zgodovinarica

dr. Mladen Dolar, filozof

dr. Andrej Hozjan, zgodovinar

dr. Lochlann Jain, antropolog in umetnik

dr. Teja Brooks Pribac, filozofinja in aktivistka za pravice živali

dr. Maja Rupnik, mikrobiologinja

dr. Juan Manuel Tebes, raziskovalni zgodovinar

dr. Terezija Snežna Večko, bibliotekarka

Gregor Zorc, igralec

Minca Lorenci, igralka

Gregor Luštek, plesalec

Andrej Fon, glasbenik

Jasmina Črnčič, Mojca Borko in Eva Germ, pevke

Projektni zbor CHOREGIE:

Soprani: Dora Ožvald, Ana Sandrin, Nina Pušenjak, Eneja Lina Berglez, Jasmina Črnčič, Simona Eder, Ana Studen, Alja Majcen

Alti: Eva Mustafa, Mojca Borko, Katja Vasić, Lucija Dajčman, Petra Efremov, Eva Germ, Teja Fuchs, Neža Kavčič, Tanja Mandl, Alenka Mustafa, Eva Zemljič, Biserka Petkovič, Tea Bratovčak, Kaja Kranjc, Simona Napast

Tenorji: Matic Omladič, Marko Perger, Primož Šušterič, Miran Mustafa, Filip Vidušin, Maj Jeršin

Basi: Matevž Rebevšek, Darko Trantura, Pavel Brlič, David Burulič, Benjamin Peršuh, Lan Leskovšek, Žan Augustinčič, Klemen Kodrun, Timotej Mišič, Anton Žuraj, Martin Mutec, Erazem Hren

USTVARJALNA SKUPINA

Karmina Šilec, avtorica idejne zasnove, glasbe in besedila, oblikovalka prostora

Dorian Šilec Petek, avtor izvedbene zasnove, oblikovalec prostora in videa

Danilo Ženko, oblikovalec zvoka

Andrej Hajdinjak, oblikovalec svetlobe

Marisa Filipčič in Mojca Redjko, kreativni sodelavki

Sodelavci iz Lutkovnega gledališča Maribor:

Tanja Lužar, Gašper Bohinec, Gregor Dvornik, Grega Tanacek, Lucijan Jošt

Premiera: Kulturna četrt Minoriti, 15. november 2024 ob 18.00

Produkcija: **Carmina Slovenica**, 2024

V sodelovanju z: Lutkovnim gledališčem Maribor, Kulturno četrtjo Minoriti in novoglasbenim gledališčem Choregie

TU SE ZAČENJA ZGODBA

TOČKA DOSTOPA

KAJ SO ZA NAS NAREDILE OVCE

NEVARNI SPOMINI

dr. Samantha Balaton-Chrimes, dr. Andrej Hozjan, Jasmina Črnčič, Mojca Borko, Eva Germ

JAGNJE, KI SE DAJE ZA NAS

ZA POLJUB NJEGOVIH UST

dr. Lochlann Jain, dr. Terezija Snežna Večko, Jasmina Črnčič, projektni zbor Choregie

ZNAK ZA LAJŠANJE ŽALOSTI

GLEDATE?

dr. Marjeta Ciglencečki, Karmina Šilec, Jasmina Črnčič, Mojca Borko, Eva Germ

KRIŽANEC

DRUGE MOŽNOSTI

dr. Mladen Dolar, dr. Maja Rupnik, Jasmina Črnčič, Mojca Borko, Eva Germ

MUZEJ OVCE

PREPLETENI PREDMETI

Minca Lorenci, dr. Juan Manuel Tebes

PREHODI

KAJ JE TO HLADNO ČUSTVO?

Linas Korta, Eyes on Animals

PASTORALA

V ZAMENO

Gregor Zorc, Gregor Luštek, Andrej Fon, Jasmina Črnčič, Mojca Borko, Eva Germ

ORFEJ

NAVZOČNOST KADAVRA

projektni zbor Choregie

TU SE ZAČENJA ZGODBA

TOČKA DOSTOPA

Ovce so bistvene v človeški zgodbi. So vez s človekovim izvorom. So tam in tukaj. Kot človek smrtne in nesmrtni. Častimo jih in si jih podrejamo.

Žrtvujemo jih in redimo.

Med živalmi je ovca najmočneje vplivala na življenje ljudi. Ključna v zgodovini nas ta izjemna žival hrani, zdravi, oblači, nam pomaga do blaginje in bede, graditi imperije in pustošiti krajine, urejati dom in odkrivati nove kontinente, zidati mesta in ustvarjati umetnine.

Ovce niso le rejne živali, ki čakajo, da postanejo ovčatina.

OVIS postavlja to vsakdanjo vrsto v ospredje. Raziskuje, kako močno so ovce vplivale na človeštvo in naravo, od kod so prišle in česa izjemnega smo se ljudje od njih naučili. Uspeh ali neuspeh civilizacij je bil odvisen od ovac. Njihova vloga v prehrani je človeka biološko spremenila, pomembne so v sodobni medicini, znanosti, gospodarstvu in industriji, v mnogih kulturah nosijo velik simbolni pomen.

OVIS daje tem bitjem priložnost, da povedo svojo zgodbo.

OVIS je platno, na katerem se projicira zgodovina sveta skozi ovco: od starodavne Mezopotamije do Medicejcev in začetka opere; od trgovine z volno, ki je končala vojne, do ovčjih črev za nadzor rodnosti in preprečevanje širjenja sifilisa. Projekt OVIS preizprašuje odnos med ljudmi in živalmi. Zasnovan je kot prostor vključevanja in povezovanja različnih disciplin: religije, glasbe, filozofije, kemije, medicine, umetnosti, zgodovine in drugih.

Simbolno izhodišče je ovca kot marginalizirani subjekt.

OVIS ni le pripoved o tem, kaj je ovca naredila za nas, je tudi nekrografija – zgodovina smrti, osvetljena celota dogodkov, tudi ultranasilja, ki se odvija desetletja, stoletja.

To nasilje ni preteklost, temveč še vedno traja.

Človekov odnos do narave je bil od nekdaj predmet umetniških upodobitev, zlasti v likovni umetnosti in literaturi. Od jamskega slikarstva, renesančnega krajinarstva do pastoralne romantike z naravo v vlogi teme ali motiva. Danes se v umetniškem upodabljanju narave pojavljajo različne perspektive, pogosta je ekokritika, odziv na vse bolj posesiven odnos ljudi do vsega in na človekov popolni nadzor nad naravo –

posledice absolutne antropocentrične usmeritve.

V OVIS je odnos človeka do vsega, kar ni človek, še vedno ujet v tradicionalen začarani krog binarnega razmerja z živaljo (naravo), vendar poskuša človeka umakniti iz središča in – kot homo bulla, deček, ki stoji ob živalskem truplu in piha v mehurček iz prašičjega želodca –

govori o krhkosti (tudi človeškega) življenja.

OVIS je oboje, trenutek spoznanja in izziv tesnobni samozadostni subjektivnosti človeške vrste. Pripoveduje o preteklosti, sedanjosti in prihodnosti sobivanja človeka in ovce, sooča z obojim, s fascinacijo nad dimenzijami, pa tudi z brutalnostjo zgodovine in sedanjosti, ki govori iz teh zgodb, predmetov in idej. Vzniknil je iz procesa trajne vezi med tema dvema živalskima vrstama. Živalskost in človeškost sta politični kategoriji, družbena konstrukta, predvsem pa izhodišče za določitev hierarhične nadpostavljenosti ljudem in iz tega izhajajočih pravic. OVIS meri na nujnost spremembe človekovega odnosa do živali in posledično tudi do svoje vrste. Na prvi pogled se morda zdi, da se projekt ukvarja s skrbjo za ovce.

V resnici najbolj govori o nas samih (in o našem občutku krivde).

Zgodba o živalih je zgodovina človekovih predstav o živalih. Ker je zgodovina sestavljena iz človeških dokumentov, si ogledujemo le naše predstave o živalih, predstave, ki temeljijo na človeški uporabi živali. OVIS pomaga človeka ponovno premisliti. Ovce kot zgodovinski predmet dodajo nove razsežnosti in nove ravni razumevanja številnim disciplinam, vključno z ekonomijo, s politiko, z okoljsko in medicinsko zgodovino, zgodovino znanosti, s študijami spolov in kulturno zgodovino.

V OVIS se skozi pripoved o ovci projicirajo zavesti različnih družb, njihova prepričanja, zgodovina in sedanjost, znanja in zablode.

- Ovce so osrednjega pomena za življenje in duhovnost staroselcev Navajo. Sveta ovca = mati zemlja.
- Ker so ovce predmet posesti, ne morejo posedovati, zato rečemo jagnječje stegno, in ne jagnjetovo stegno.
- Ovce na vrhu tehnologije reševanja človeških življenj razkrivajo sledi skrivnostnih in uničujočih bolezni.
- Sedemletni otroci so v tovarnah tekstila delali po 14 ur na dan, pričakovana življenjska starost delavcev je bila 18 let.
- Ko govorimo o mesu, ne govorimo o zaklanih, krvavečih ovčjih mladičih, temveč o jagnjetini.
- Na enem od škotskih otokov ovce potrpežljivo čakajo na val, ki jim prinese večerjo. Ob morskih legvanih z Galapagosa so edina vrsta, ki se prehranjuje izključno z algami.
- Ena izmed pojavnih oblik Satana je črno runo.
- Dubrovnik je bil nekoč središče trgovanja in predelave volne s podporo firenške barvarne, v mestu pa so se naselili izkušeni tkalci iz Francije, Nemčije in Italije.
- Ovčje kosti so trikrat močnejše od lesa in bolj odporne proti propadanju v vlažnem podnebnju, zato so tam strešno kritino pritrjevali z žebli iz kosti.
- Če ima jajce simbolno vlogo začetka (rojstvo), mleko (dojenje) vlogo življenja, ima volna vlogo prehoda med živim in mrtvim.
- Odisej in Penelopa: on se reši iz Kiklopove jame tako, da se oprime ovnovega runa, ona se pred snubci brani s tkanjem in paranjem.
- Kostni ovac so se uporabljale za izdelavo široke palete orodij, od kolovratov do glavnikov in žlic.
- Jejte ovce. Strizite ovce. Kuhajte ovce, da iz njih naredite lepilo. Postanite ovca, ko se usmerjate k svojemu pastirju.
- Ovčji iztrebki so bili nekoč po pomembnosti na tretjem mestu, takoj za mlekom in volno, pred mesom.
- S preimenovanjem živali v meso; s kuhanjem, začinjanjem in prelivanjem živali z omakami prikrivamo njihovo prvotno naravo.
- S kostmi ovc so nekoč tlakovali jame za petelinje boje.
- Ameriška vlada je dala brutalno ubiti milijon ovc plemena Navajo. Iz pastirjev so postali zaporniki.
- Glasbena tema pesmi *Sheep* skupine Pink Floyd temelji na spremenjenem 23. psalmu: »Gospod je moj pastir. On me obeša visoko na kavlje in me spreminja v jagnječje kotlete.«
- Poimenovanje vedskega boga ognja – Agni – je blizu latinskemu *agnus* (jagnje) in imenu Agnes.
- V zvezanih in zašitih želodcih so predniki hranili in prenašali tekočine in sipke snovi.
- Rogovje je mogoče zmehčati s kuhanjem v vodi, nato se ga da rezati, ploščiti ali oblikovati v različne oblike. Rog je nekakšna *praplastika*.
- Seks z živalmi je bil nekdanji del moškega plemenskega obreda ob vstopu v polnoletnost: fant je moral *uspešno* kopulirati s posebej izbrano ovco spričo zadovoljnega kroga starešin.
- Invazivna rastlina piri-piri, ki je prišla v Veliko Britanijo z ovčjimi produkti, se lahko zaplete v perje ptic in jih onesposobi za let, kar povzroči smrt zaradi lakote.

- Skopljeni ovni, koštruni, rastejo hitreje, imajo ugodnejšo strukturo telesa, hitreje pridobivajo težo, bolje nabirajo maščobe, izgubijo zanimanje za parjenje in se umirijo.
- Ovca Chris je po življenju v divjini pristala v sedaciji, da so z nje lahko obrili 40 kg volne.
- Volnene vrtno zastirke za 24–82 % povečajo pridelek.
- Več zemlje za ovce pomeni manj zemlje za druge živali.
- Volna je imela izjemen vpliv na mobilnost človeka, na ključne medcelinske migracije.
- Iz pergamenta je narejenih 12 od 48 ohranjenih izvodov Biblije.
- Volna lahko absorbira do 40 % atmosferske vlage, ne da bi na dotik sploh delovala vlažno.
- Nežen obraz, občutljive nosnice, blage poteze ustnic. Nič gub, ne prisotno ne odsotno, nedostopna nedolžnost. Jagnje? Idealna žival. Angel.
- V Tretjem rajhu so ovce obravnavali veliko prijazneje kot *biološko neustrezne ljudi*, v katere so merili z genocidom.
- Patriotsko pletenje Američanov med prvo svetovno vojno se je izkazalo s 24 milijoni izdelkov za vojaško uporabo.
- Pletilje (*tricoteuse*) so med francosko revolucijo sedele pred giljotinami in ob pletenju rdečih kap svobode mračno pričale o javnih usmrtitvah.
- Ovce so začele udomačevati ženske, ki so dojile novorojena jagnjeta. Dojenje jagnjet je ženskam podaljšalo laktacijo in preprečevalo ponovno zanositev.
- Podoba ovna je znak moči. Vključuje ga tudi logotip priljubljenega ameriškega poltovornjaka RAM.
- V islamu je tretjina vsake zaklane ovce namenjena revnim.
- Ovnu nikoli ne pokažite hrbta.
- Pesnik Vergil je pisal o ovčereji v didaktični pesnitvi *Georgika*.
- Razvoj imperija ovčereje je pričevanje o oblikovanju in preoblikovanju globalnega kapitalizma.
- Želatina se uporablja pri izdelavo kozmetike, mazil, kapsul, fotografskih filmov, papirja, tekstila.
- Pridelava volne je ena izmed petih okolju najbolj škodljivih industrijskih panog, bolj kot proizvodnja akrila, poliestra, spandeksa in rajonskih vlaken.
- Ovcam smo dolžni zahvalo za človekovega najboljšega prijatelja – psa. Prva ovčarja sta bila tibetanski terier in madžarski kuli.
- Najstarejšo tetovažo so našli na roki 5.000 let stare mumije, in sicer v obliki ovna.
- Zlonamernost, ambicioznost, maščevanje, izdajstvo so ovci povsem tuji.
- Pastirska palica ima kavelj, dovolj velik, da lahko drži vrat živali, ali ožjega, ki lahko obkroži ovčjo nogo.
- Pleteno blago je ohranjeno že iz 11. st. n. št., prvi pomembnejši dokazi o kvačkanem pa se v Evropi pojavijo šele v 19. st.
- Med ovcami ni preprirov za vladavino, ni uporov, zarot, izdaj in umorov.
- V času vladavine Elizabete I. so bile ovce in volna glavni vir davčnih prihodkov angleške krone.
- Dlaka črne ovce je manj cenjena, ker se je ne da barvati.
- Ovčja dlaka lahko vpije 30 % več vlage od svoje osnovne teže, pa se še vedno ne navlaži.
- Ovčja dlaka odbija umazanijo, olje in maščobo, odvaja tekočino, odporna je na bakterije, plesni in mikroskopske parazite.

- *Pecus* (lat. čreda) je koren besede *pecunia* (lat. denar).
- Cezarju so skušali preprečiti njegove politične ambicije tako, da so ga postavili za skrbnika pašnikov in živinskih stez.
- Rimljani so s širjenjem imperija raznesli ovce po vsej Evropi.
- Tri čudesa Anglije: *ecclesia, foemina, lana* – cerkve, ženske, volna.
- Oven je znak uspeha. Postal je maskota države Severna Karolina in ameriškega nogometnega kluba LA Rams.
- Po pisanju Herodota naj bi popotniki v Arabiji naleteli na ovce, katerih ogromni repi so se vlekli po tleh. Da bi se izognili poškodbam, so jim pastirji izdelali podporne vozičke.
- Angleške *wool churches*, samo v Norfolku jih je bilo 635, zgrajene s prihodki iz trgovine z volno, so najlepši dosežki srednjeveške arhitekture in rokodelstva.
- Inštrument organetum, pogost v evropski posvetni glasbi med 12. in 16. st., ima meh iz ovčje kože.
- Sredstva v višini današnjih 197,600.000 EUR je trgovec z volno iz Hulla v 14. st. posodil svojemu kralju. Ker je pač lahko.
- Pleteni puliji so zasloveli v modnih revijah o jahtah. Popularizirali so jih zvezdniki, kot so Steve McQueen, Grace Kelly, Marilyn Monroe.
- Odstranjevanje rogov je boleče: vanje zapičijo vrele kovinske palice s pasto iz kislin, da zažgejo rastne obročje, vse brez sredstev za lajšanje bolečin.
- Velika Britanija doživlja renesanso jagnjetine, potem ko je sedanji kralj Karel ustanovil gibanje za *prehranjevanje od nosu do repa*.
- Pred romanjem v Meko je poglavar muslimanske družine ubil vsaj eno ovco, ki naj bi zagotovila meso za sedem ljudi. Žrtveni ovci z glavo, obrnjeno proti Meki, je prerezal grlo.
- Galilea, da Vinci, Brunelleschija, Donatella, Botticellija, Fra Angelica, Michelangelo, Rafaela, Machiavellija so podpirali bogati Medičejci, sprva uspešni trgovci z volno.
- Cristofori je razvil klavir na pobudo toskanskega princa Ferdinanda I. Medičejskega.
- V enem klavirju je več kot 2.000 kosov klobočevine.
- Ovčje črede so po pokrajinah Evrope ustvarile še danes obstoječe poti. Po španskih *vias pecuarias* v skupni dolžini 125.000 km je nekoč potovalo okoli 5 milijonov ovac merino letno.
- V Libiji so ovce popasle rastlinje, vključno s cenjeno antično zeljo *silphium*, in nastala je puščava.
- Audrey Hepburn, Sophia Loren, Gary Cooper, Ernest Hemingway, Cary Grant so nosili pletene smučarske puloverje.
- Ko so Devico Orleansko med sojenjem vprašali, kaj je počela v življenju, je odgovorila, da je predla volno, in to zelo dobro. Junakinja je bila pogosto upodobljena v idiličnih pastoralah.
- Ponekod rogove odstranjujejo fizično: z nožem, žicami, žago ali s škarjami.
- Španska kraljica Izabela I. je iz prihodkov trgovanja z volno sofinancirala potovanje Krištofa Kolumba.
- Zelo cenjen inštrument v dvorni glasbi srednjeveških evropskih kraljestev – simfonija – proizvaja zvok, ko se kolo z ročico drgne ob strune iz ovčjega črevesja.
- Jetra, pljuča, srce, možgani, vranica, kri, rep, ušesa se uporabljajo za pripravo krme, prehranskih dodatkov ter hidroliziranih beljakovin in arom.

- Konkvistador Cortés, zavojevalec Aztekov, je v Mehiki odložil ovce, iz katerih se je razvila znana pasma navajo churro.
- Ovce so sestavni del sužnjelastniškega sistema, pasli so jih avtohtoni in črnski sužnji.
- Leta 1652 so Nizozemci na rtu Horn ustanovili stalno živinorejsko postajo ter z ovcami trgovali z domačini.
- Zaradi naravnega strahu so ovce med striženjem nemirne, zato jih strižci k poslušnosti pogosto prisilijo z nasiljem. Eden je ovci v jezi odgriznil uho.
- V Massachusettsu so leta 1664 sprejeli zakon, po katerem so se morali otroci naučiti tudi presti in tkati. To je veljalo za domoljubno dejanje.
- Medičejci so naročali glasbo pri skladateljih, kot so Guillaume Dufay, Heinrich Isaac, Bartolomeo Cristofori, Antonio Vivaldi.
- Strižci kdaj ovce udarjajo s pestmi in z električnimi škarjami, jih brcajo, s polno težo jim klečijo na vratu, lomijo jim noge, odrežejo del obraza ali izbodejo oči.
- Ameriški revoluciji so botrovale tudi omejitve zaradi angleških monopolnih interesov v z ovcami povezanih panogah industrije.
- Kapitan Cook je prvo ovco pripeljal na Novo Zelandijo leta 1773, naseljenci pa so polovico celotne površine otoka predelali in jo spremenili v pašnike.
- Da bi lahko z volno oskrbeli nenasitne angleške tekstilne tovarne, je bilo svojčas novozelandsko razmerje dvajset ovac na enega človeka.
- Mnogi od *ustanovnih očetov* ZDA, med njimi Thomas Jefferson, so redili ovce.
- Pred striženjem ovcam odvzamejo hrano in vodo, da so šibke in se minimalno upirajo.
- Norveška, Islandija, Finska, Škotska, Kanada, Irska, Nemčija, Peru imajo dolge rodovnike značilnih pletilskih vzorcev.
- Ovce so po striženju krvave, imajo zevajoče rane, ki jih grobo zašijejo na živo.
- Ovca Desetnik Derby XXXII je najvišje razvrščena ovca v britanski vojski. Čeprav večino časa preživi na paši, ne na bojišču, ima kot pripadnica vojske svojo izkaznico in vojaško številko.
- Ovce so toliko inteligentne, kot je zanje dobro. Če bi bile bolj inteligentne, bi zaradi dodatnih energijskih potreb napredne kognicije postale ekološko nekonkurenčne.
- Želatina je stranski proizvod iz tkiv, bogatih s kolagenom, kot so koža in kosti. Uporablja se pri proizvodnji sladice: penic, bonbonov, pekovskih izdelkov, sladoleda.
- Lopa za striženje je med najokrutnejšimi kraji na svetu. Delavci tekmujejo s časom, ker so plačani po količini, kar spodbuja brezobzirno divjaško striženje.
- Že od srednjega veka naprej glave bobnov iz ovčje kože napenjajo z vrvicami in s kovinskimi obroči za višji ton in boljše kakovost zvoka.
- Včasih so ovčji loj uporabljali za izdelavo mila in sveč, zdaj pa ga predelujejo v biološko gorivo s čistejšim gorenjem in manjšimi emisijami.
- Ovce so sodelovale pri razvoju prve rekonstruirane žile, ki zmore rasti skupaj z otrokom.
- Sodobne ovce, potomke človeške želje po debelosti iz 18. in 19. st., ko je bila maščoba vredna dvakrat več kot meso, so nagnjene k čezmerni debelosti.
- Ovčja slina spodbuja rastlinsko rast.
- Ovce sodelujejo pri širjenju semen, ki se ujamejo na kaveljčke v njihovem kožuhu.
- Fundacija za biodiverzitetu Slow Food je v spletnem katalogu *Ark of Taste* med živila, ki jim grozi izumrtje, uvrstila tudi bovško in istrsko ovco, churro in pramenko.

- V Španiji so se v razcvetu posla z volno uveljavile nadvse cenjene ovce merino; izvoz ene same živali se je kaznoval s smrtjo.
- George Washington je gojil ovce na posestvu Mount Vernon in dal vsak dan stkati vsaj 90 cm volnene tkanine.
- V tekstilnih tovarnah je bilo človeštvo najbolj razvito in najbolj brutalno; tu je civilizacija delala čudeže, civilizirani človek pa se vrnil v vlogo sužnja.
- Zdravnik v službi francoskega kralja je leta 1667 izvedel prvo transfuzijo krvi med ovco in človekom.
- Iliri so bili napol nomadski pastirji, ki so z vzrejo pramenk prispevali k pastirski kulturi Balkana.
- Kronist Leo Africanus je v 16. st. opisal 80-kg ovčji rep, katerega maščoba je odličen konzervans.
- Čolni iz ovčje kože na razburkanem morju plujejo bolje kot čolni iz desk.
- Čete dinastije Han so za potovanje po Rumeni reki uporabljale splave iz napihnjene kože.
- Raziskave na ovcah so vodile do izpopolnjenja dializnih naprav.
- Ovce se uporabljajo pri razvoju operacijskih tehnik srca ter raziskavah srčnih zaklopk, visokega krvnega tlaka in srčnega popuščanja.
- Uspešno skoteni mladiči iz 50 let zamrznjene ovnove sperme so upanje za ohranjanje ogroženih živalskih vrst in ljudi.
- Multipla skleroza je bolj razširjena na območjih z velikim številom ovac.
- Okus jagnjetine je opisan kot *agamski* (modrost), zemeljski, celo pastoralen.
- Za izdelavo ene pergamentne knjige s štirimi evangeliji je šlo 300–500 živali.
- Kostno oglje se uporablja za izdelavo jeklenih krogličnih ležajev.
- Penelopino tkanje mrtvaškega prta za Laerta podnevi in paranje ponoči med obleganjem snubcev razumemo kot neke vrste poskus razveljavljanja časa.
- Medičejci so florentinsko Camerato zaprosili za glasbeno gledališko predstavo. *Gli intermedi della Pellegrina* je predhodnica opere.
- Škotski živinorejci v 18. st. so jedli ovčjo kri, pomešano z ovsenimi kosmiči.
- Jagnjeta so testni subjekti pri razvoju umetnih maternic.
- Preja vodi iz sveta živih v svet mrtvih.
- Nomadski afriški živinorejci pijejo kri, pomešano z mlekom, ogljem in urinom. Približno pol litra krvi se zbere iz reza nad očesom ovce.
- Volna v visoki gredi uravnava vlago zemlje, odganja voluharje, pospešuje rast in preprečuje prehitro propadanje lesa.
- V Indiji pastirjem plačujejo, da pasejo svoje ovce na strnišču, ker pognojijo zemljo.
- Čaj iz ovčjih iztrebkov so v 19. st. v ZDA uporabljali kot zdravilo proti ošpicam in oslovskemu kašlju.
- Kitajci so iz ovac pridelovali ovčje vino, ki naj bi krepilo želodec, ledvice in moda.
- Na nekaterih univerzah doktorandi še danes dobijo možnost, da jim disertacijo napiše kaligraf na pergament.
- Ovce prenašajo tovor po himalajskih poteh.
- Volna je vnetljiva šele pri 720 °C. Običajno ne gori, samo tli.
- Kjer se je pletlo, se je med vojno tudi vohunilo; par oči je pogosto prežal med klikanjem dveh igel.

- Ortodoksni Judje za zvitke Tore še zmeraj uporabljajo zgolj pergament iz živalske kože.
- Za Morsejevo abecedo se dobro obnese tudi preja: navadni vozal je ekvivalent pike, dvojni vozal v obliki osmice pa ekvivalent črte.
- V filmu in literaturi je kot *žrtveno jagnje* poimenovan stranski lik, katerega edini namen je, da umre, s čimer spodbudi glavnega junaka k delovanju.
- Dušni oven je obredni zakol jagnjeta za pogrebno pojedino srbskih pravoslavcev: biti mora istega spola kot pokojnik in bele barve.
- Rimljani so zobno pasto izdelovali iz mletih kosti, stekla v prahu, prahu vulkanskih kamnov, zdrobljenih školjk, ovčjega znoja in pepela volčje glave.
- Cilj *Evropske konvencije o zaščiti rejnih živali* (Strasbourg, 1967) je njihova zaščita pred vsakršnim nepotrebnim trpljenjem ali poškodbami.
- Vreteno in preslica sta atributa Eve po njenem izgonu iz raja in device Marije med oznanjenjem.
- Ovce so v Bibliji omenjene več kot petstokrat.
- Takrat ko volna absorbira vlago, oddaja toploto. Volna je generator toplote.
- Strokovnjaki za spanje odsvetujejo štetje ovac, ker naj bi imelo obratni učinek.
- Ovca bo v kitajskem zodiaku nastopila leta 2027.
- V zahodni astrologiji je oven prvo od dvanajstih znamenj zodiaka, njegov zavetnik je bog vojne Ares, po katerem naj bi se znamenje imenovalo *ovis aries*.
- Mitološko gorsko ovco na zemlji vidimo kot zvezdo severnico.
- Čarovnice za svoje vozilo uporabljajo vreteno.
- Oven je bil navzoč ob rojstvu Bude.
- Glamurozni blagovni znamki Chanel in Dior za izdelavo kulturnih torbic uporabljata jagnječo kožo.
- Veliko pleskarskih valjev je narejenih iz ovčje dlake.
- V tradicionalni hrvaški kulturi so v želodcu ovce pripravljali ovčji sir, t. i. sir iz mišine.
- Tradicionalna kitajska medicina trdi, da uživanje jagnjetine pomaga izboljšati delovanje ledvic.
- Danes se pasta iz kosti uporablja pri pripravi klobas in ocvrtega krompirčka.
- Dolly je edino klonirano jagnje v 277 poskusih, ki je doseglo odraslost.
- V kitajski dinastiji Šang so pri vedeževanju uporabljali ovčje lopaticice.
- Zavetnik klobučarjev sveti Klement si je v obuvala tlačil volno, ki je s hojo in vlago postala klobučevina.
- Vsako leto na milijone ovac natrpajo na večnadstropne tovarne ladje. Plovba traja tedne, medtem pa so živali izpostavljene raznovrstnim ekstremnim razmeram.
- Ovce si zapomnijo do petdeset obrazov, tudi če je med njimi samo 5-% razlika. In to celo v profilu.
- Ovčetina predstavlja približno 5 % svetovne porabe mesa.
- Kitajci dodajajo kostni prah zmesi za riževe rezance.
- V Mongoliji pojedjo 45,1 kg ovčetine na osebo letno, v Sloveniji je pojemo 0,81 kg.
- Lanolin proizvajajo kožne žleze in danes tako rekoč ni kreme, šminke, maskare, losjona, šampona ali balzama za lase brez lanolina.
- Zvezdnika Victoria Beckham in Simon Cowell uporabljata obrazno masko iz ovčje placente. Cena enega tretmaja je 700 EUR.

- Volna se lahko prepogne tudi do 20.000-krat, ne da bi se pretrgala, bombaž se pretrga že po 3.000-kratnem prepogibanju.
- Ovčji iztrebki so glavni vzrok za *mrtva območja*: zmanjšajo količino kisika v vodi in zadušijo druge živalske vrste.
- V jami kiklopa Polifema je Odisej našel stojala, polna sirov, in veliko jagnjet. Kiklop sirar je delal feto.
- Za odstranjevanje ovčjih parazitov se uporabljajo pesticidi in insekticidi. Ti so vzrok zmanjšanja števila rib.
- Kemikalije za čiščenje volne onesnažujejo vodne vire.
- 300 kg ovčjega gnoja ima enako energetska vrednost kot 1.000 kg kravjega.
- Z lanolinom podmažemo trobila, zmehčamo bejzbolske rokavice in toaletni papir ali očistimo čevlje.
- Najpomembnejši simbol protozoidarjev je predpasnik iz bele ovčje kože.
- Iz tankega črevesa ovac se izdelujejo kirurške niti za šivanje notranjih rezov in ran.
- Hormoni iz živalskih tkiv in žlez so pomembni za proizvodnjo farmacevtskih izdelkov.
- Ovce so uporabljali za preizkušanje skokov s padali.
- Ovčje meso v nasprotju s svinjino in z govedino ni tabu za nobeno raso ali narod.
- Heparin, pridobljen iz pljuč ali jeter, preprečuje tvorbo krvnih strdkov.
- Črevo se uporablja za visoko zmogljive strune teniških loparjev in obešanje uteži v starih urah.
- Dude so edino glasbilo, označeno kot *orodje za vojskovanje*.
- Posušen ovčji gnoj se – kot brezplačen vir energije – marsikje uporablja za kurjavo.
- Najstarejše pričevanje o dudah na Slovenskem sega v 13. stoletje.
- Ovca je bila potnica na prvem poletu z balonom.
- Najstarejši sir na svetu je najden na Hrvaškem. Ostanki ovčjega sira, podobnega feti, so vidni na okruških posode iz okoli 5300 pr. n. št.
- Volna v 24 urah odstrani 90–95 % onesnaženja z živim srebrom.
- Kardinal Nicholas Cusanus je v 15. st. razvil higrometer za merjenje vlažnosti zraka na osnovi sprememb teže volnene kroglice.
- Volna se uporablja kot vezivo pri izdelavi mavca in papirja.
- Izurjen tkalec preprog zmore v eni uri narediti več kot 1.000 vozlov.
- Škotski pastirji so v ovnovem rogu nosili viski.
- Na ovnov rog šofar še vedno igrajo ob judovskih obredih.
- V *Odiseji* je omenjen lok s struno iz ovčjega črevesa.
- Džingiskanovi vojaki so nosili sušeno meso v ovčjem želodcu.
- Nekatero vrsto kebaba pred pečenjem na ognju ovijejo z ovčjim črevom.
- Podoba ovce v kavni usedlini pomeni srečo.
- Na Sardiniji proizvajajo priljubljen ovčji sir, ki vsebuje žive ličinke žuželk in se najpogosteje uživa z ličinkami vred.
- Kadar se s podstrešja slišijo čudni zvoki, se reče, da slišimo kotaljenje krvavih klobčičev volne, ki jih prede duša grešne pokojnice.
- V srednjem veku so napihnjene ovčje želodce uporabljali za igrače – balone za otroke.
- Registriranih je 400 rastlinskih vrst, ki so v Evropo prišle z ovcami iz Avstralije, Južne Afrike in Južne Amerike.

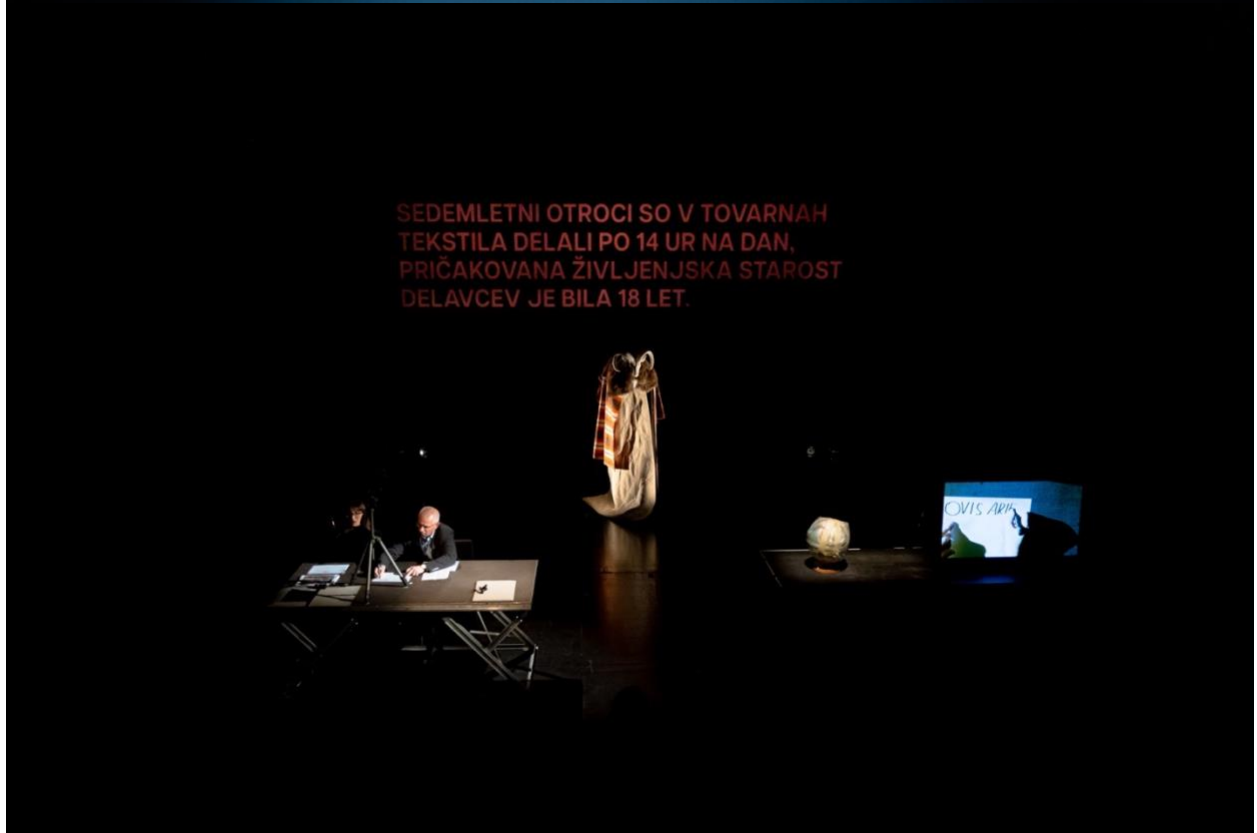
- Stričci ovc trdijo, da je njihovo delo najtežje na svetu in da dnevno potrošijo 5.000 kalorij. Za primerjavo: na tekaškem maratonu jih gre slabih 2.600.
- David je z enim samim kamnom in s pračo iz ovčje lopatice zadel Goljata v čelo (sence) in ga premagal. Svetopisemska prača je bila narejena iz volne.
- Don Kihot je v Manči poskušal s pračo napasti vojsko premikajočih ovc.
- Če ovce izbirajo med portreti, izberejo ovčje obraze svoje vrste pred obrazi drugih vrst.
- Pol kg volne zadošča za skoraj 14 km preje.
- Italijanska oskrbovalna letala so s padali spuščala ovce svojim vojakom na fronti, ti so jih nato zaklali in skuhali.
- Proizvodnja volne ne pomeni smrti živali. Zato se reče, da je volna živa, saj je bila odvzeta živi živali.
- V Sloveniji na letno spredemo okoli 20 ton nebarvane bele, sive, rjave in črne preje in 5 ton barvane preje.
- Po striženju lahko ovce padejo v stanje šoka, zbolijo in izgubijo težo, nekatere celo poginejo.
- Zadnjih 20 let se slovenska volna pere v Belgiji.
- Ovčje mleko ima veliko višjo vsebnost maščobe in proteinov kot kravje ali kozje, bogato je tudi s kalcijem, cinkom, z magnezijem in drugimi minerali.
- Tezejevo odvijanje niti, ki mu jo je ob vstopu v labirint podarila Ariadna, pomeni vstopanje v *drugi svet*.
- Jazon je iskal čarobno runo zlatokrilega ovna, ki je predstavljalo moč in avtoriteto.
- Najstarejše znane pletenine v Evropi so izdelali muslimanski pletilci v španski opatiji Las Huelgas.
- Volna je kameleon, je nežna kot svila ali groba, da se upira obrabi.
- Zgodnji rejci ovc so kožuh odstranjevali s puljenjem, trganjem, česanjem, rezali so ga s kamni ali z noži, nato pa so za striženje izumili – škarje.
- Na Noetovi barki so tla postala tepih iz filca od teptanja izpadle dlake.
- Ovce lahko tudi po dve letih prepoznajo znane človeške ali ovčje obraze.
- Homer omenja filc kot del Odisejeve uniforme, Cezar pa piše o uporabi oblačil iz filca za obrambo pred puščicami.
- Grki so iz filca delali dežne plašče, Rimljani pa predhodnike baretk, imenovane *pileus*.
- Birrus Britanicus, volneni plašč s kapuco, je bil tako cenjen, da si je Dioklecijan nanj omislil davek, enak ceni 500 l vina.
- Glasba kolovratov in predic je postala top tema 19. st. kot glasbeni odraz nostalgije ob prelomnici v zgodovini te obrti.
- Med dolgimi prevozi veliko ovc zboli ali umre od lakote, ker niso vajene peletne hrane.
- Plinij piše o volni, prepojeni s kisom, ki se upira železu in ognju.
- Pri mulčenju ovcam odstranijo zaplate kože na vsaki strani anusa vse do zadnjega dela kolen, pri polni zavesti in brez anestetika.
- Pasteur je v eksperimentu s 50 ovcami zasnoval prvo uspešno cepivo proti antraksu.
- V dražbeni hiši Christie's so prodajali tri ovčje kondome s svileno vrvico iz 18. st. – za 400–600 funtov.
- Iz kože, hrustanca in kosti ovce se izdeluje lepilo, ki se uporablja za brusni papir, lutke, igrače, okraske, okvirje, biljardne krogle, knjižne vezave in slamnate klobuke.

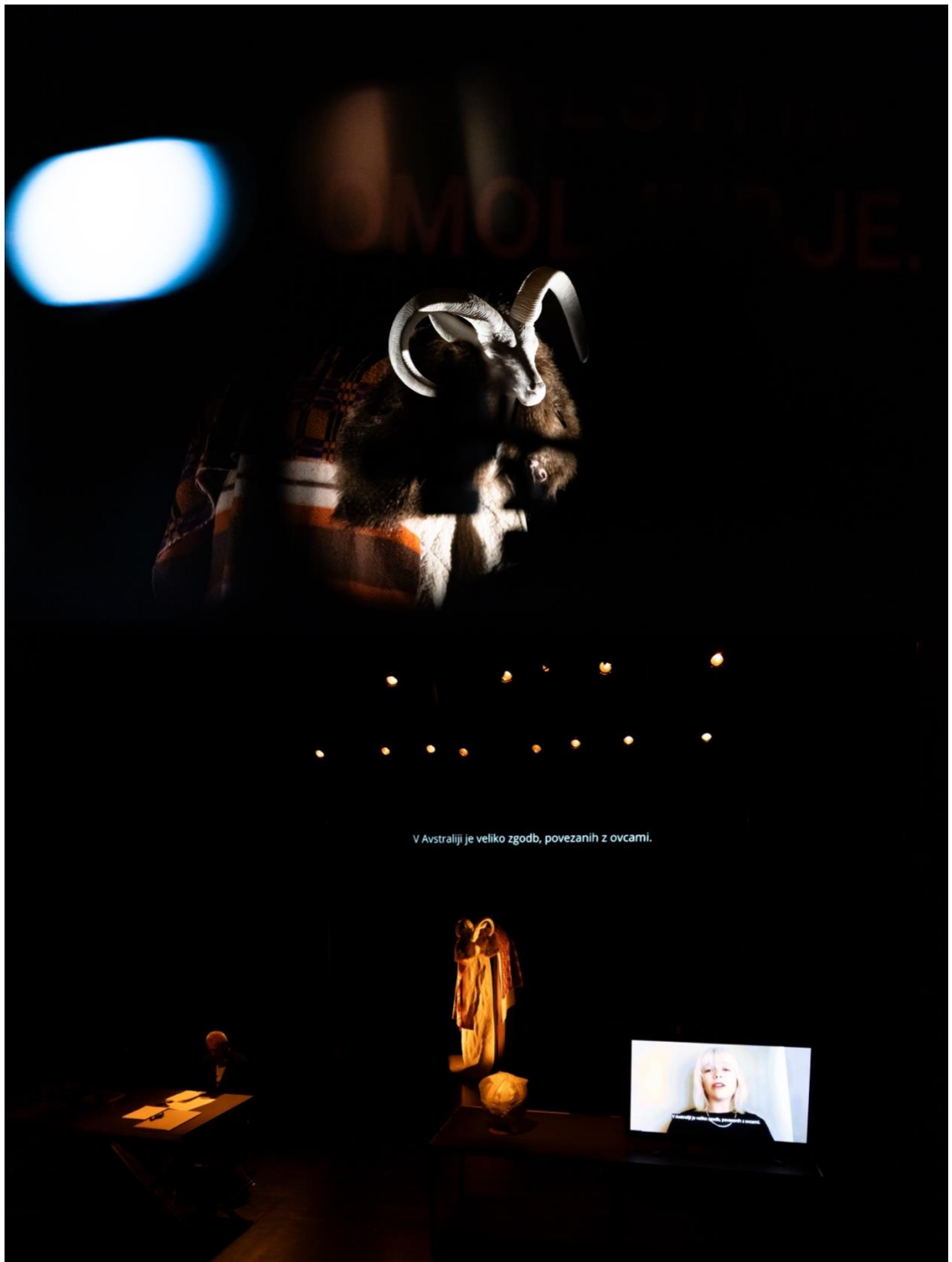
- Albumin, pridobljen iz krvne plazme, se uporablja za izdelavo lepil v proizvodnji vezanega lesa in lesnih furnirjev.
- Kolovrat je ženskam, zlasti neporočenim in vdovam, omogočil finančno in družbeno neodvisnost.
- Ženske so si ob tkanju pripovedovale zgodbe, ki so jih zapisovali Grimma, Perrault, Giambattista in se *pretvarjali*, da so avtorji; obogateli in zasloveli so, postali celo nesmrtni.
- Glicerol iz ovčje maščobe se uporablja pri proizvodnji farmacevtskih izdelkov, eksplozivov, kozmetike, zobnih past, plastike, sredstev proti zmrzovanju in barv.
- Volna je Džingiskanu omogočila, da je vladal največjem cesarstvu v zgodovini človeštva, ozemlju, ki je predstavljalo petino kopnega na Zemlji.
- Klasična italijanska velikonočna jed je jagnjetina z artičokami.
- Mojzesovi zakoni vernikom dovoljujejo jesti zgolj tiste sesalce, ki imajo preklane parklje in prežekujejo.
- Baretka pritegne tako vojake kot svobodomiselnih, intelektualcev, mačistične poveljnike, revolucionarje, npr. Fidela Castra, Che Guevaro, Črne panterje, in umetnike, med njimi Rembrandta, Picassa, Moneta, Cezanna.
- Stearinska kislina iz maščobe se uporablja za izdelavo avtomobilskih pnevmatik.
- V zgodbi o odhodu iz Egipta v obljubljeni deželi piše, da je bilo na tem pohodu 600.000 moških in njihovih otrok ter potencialno na milijone ovac.
- Ovčje meso postane ovčetina. Razkosane dele telesa takoj po zakolu preimenujemo, da bi prikryli dejstvo, da je šlo nekoč za živa bitja.
- Za pranje volne se je nekoč uporabljal urin, tako pomemben, da je bil v starem Rimu obdavčen.
- Škoti radi pripovedujejo zgodbo o ovčji glavi, ki ugrizne cmok, ko se kuha skupaj z njo.
- Ovce so simbol antinarcizma. Kdo razen ovce se lahko dokoplje do absolutne podrejenosti samemu sebi?
- V severni Evropi in na Britanskem otočju se po ljudskih pripovedkah na božični večer vse ovce obrnejo proti vzhodu, trikrat se priklonijo in imajo od polnoči do sončnega vzhoda dar govora.
- Vonj po ovcah naj bi zdravil tuberkulozo, bolne otroke pa so dodatno povaljali še v rosi ovčjega pašnika.
- Volna, zlasti črna, je bila zelo pomembna pri zdravljenju – zlomljeno ali zvito okončino so ovili s črno nitjo.
- Ime mesnih raviolov *agnolotti* izhaja iz italijanske besede za jagnjetino, *agnello*.
- Maščobne kisline se uporabljajo v milih, detergentih, insekticidih, herbicidih, barvah, mazivih, asfaltu, loščilih in voskih za avtomobile, kremah za britje, deodorantih in parfumih.
- Koristno je drgnjenje bolečih mest z mastno volno ali ovčjo mastjo.
- Leta 1648 so v Massachusettsu sprejeli zakon o kazni z obešenjem za pse, ki so nadlegovali ovce.
- Pastirji imajo še posebej radi felacijo, ko si penis namažejo z medom ali bonboni, da bi spodbudili sesanje jagnjet.
- Papež Sergij I. naj bi *Agnus Dei* v mašo uvedel leta 687. V okviru liturgije zrcali resničnost preobraženega posameznika znotraj skupnosti.

- V očeh zakona se živali ne razlikujejo od hiše, pohištva ali druge lastnine.
- Prvi zakoni za dobrobit živali so bili sprejeti že pred več kot 200 leti, kljub temu pa danes izkoriščamo večje število živali, in to na bolj grozovite načine kot kadar koli prej v zgodovini človeštva.
- Ker so ovce lastnina, je ljudem načeloma dovoljeno, da jih uporabljamo v katerikoli namen, ki nam je pogodu, in jim ob tem povzročamo grozovito trpljenje.
- Bolne ali ranjene ljudi so nekoč zavijali v kožo sveže ubitega ovna.
- Med najstarejšimi na svetu je recept za jagnječki bujon, zapisan na glinenih tablicah iz 17. st. pr. n. št. iz Larse v južni Mezopotamiji.
- Rimska zbirka receptov, znana pod imenom *Apicius*, vsebuje *jagnje in fižol*, nekakšno predhodnico današnje francoske kmečke kuhinje.
- Pozitivne učinke volne so prepoznali tudi radiestezisti.
- Volna se uporablja za čiščenje formaldehidov iz zraka.
- Prvo zmrznjeno ovčje meso je bilo poslano z Nove Zelandije v Evropo leta 1882.
- Leta 2017 je zaradi vročine umrlo 2.400 ovac na eni sami ladji, ki je potovala iz avstralskega Fremantla na Bližnji vzhod.
- Ovnom razkrečijo noge in s kovinskimi kleščami primejo moda, nato s kladivom po njih nekajkrat udarijo.
- Številni novozelandski rejci ovac zemljišča prodajajo za ponovno zasaditev s hitro rastočimi borovci – za namen pogozdovanja dobijo šestkrat več kot za kmetijsko rabo.
- Pri zobobolu so v uho vstavili kroglico volne, Jurij III. Britanski pa je nosil črne volnene nogavice proti revmatizmu.
- Megačrede so podvržene pandemijam, ki se obvladujejo z industrijsko uporabo antibiotikov, kar vpliva na celoten ekosistem.
- Jagnjetina je meso mlajših ovc, običajno starih eno leto in manj. Ovčetina je meso zrelih ovc, starih od dve do tri leta.
- Ko se premakne ena ovca, ji druge sledijo. V Turčiji je ovca smrtonosno skočila v 15 m globoko grapo in sledilo ji je 1.500 preostalih v čredi.
- Ovce lahko opazijo nevarnost na razdaljo od 1.000 do 1.300 metrov.
- Za osemmesečnega škotskega ovna je neki ovčerejec odštel 273.000 EUR.
- Posnetek striženja zaraščene ovce Baaracka je na TikToku zbral 18,5 milijonov ogledov.
- Ovce imajo med kopiti žlezo, ki izloča vonj, ta se med hojo prenaša na tla in vsak član črede prepozna vonj članov iste črede.
- 30 % ovnov je homoseksualnih.
- Značilnosti in intenzivnost doživljanja ovčje žalosti so primerljive z žalostjo človeka.
- Ovce imajo matriarhalno družbeno ureditev.
- Drobovje ovce je sposobno razgraditi TNT v nenevarne ostanke brez škodljivih učinkov za žival.
- Ovca ima štiridelni želodec, sestavljen iz vampa, kapice, prebiralnika in siriščnika.
- Kolovrat je, skupaj s tiskarskim strojem, motorjem z notranjim izgorevanjem, električno lučjo, anestezijo, med najbolj vplivnimi izumi v zgodovini človeštva.

SEDEMLETNI OTROCI SO V TOVARNAH
TEKSTILA DELALI PO 14 UR NA DAN,
PRIČAKOVANA ŽIVLJENJSKA STAROST
DELAVCEV JE BILA 18 LET.

V Avstraliji je veliko zgodb, povezanih z ovčami.

V SREDNJEM VEKU SO NAPIHNJENE
OVČJE ŽELODCE UPORABLJALI ZA
IGRAČE - BALONE ZA OTROKE.

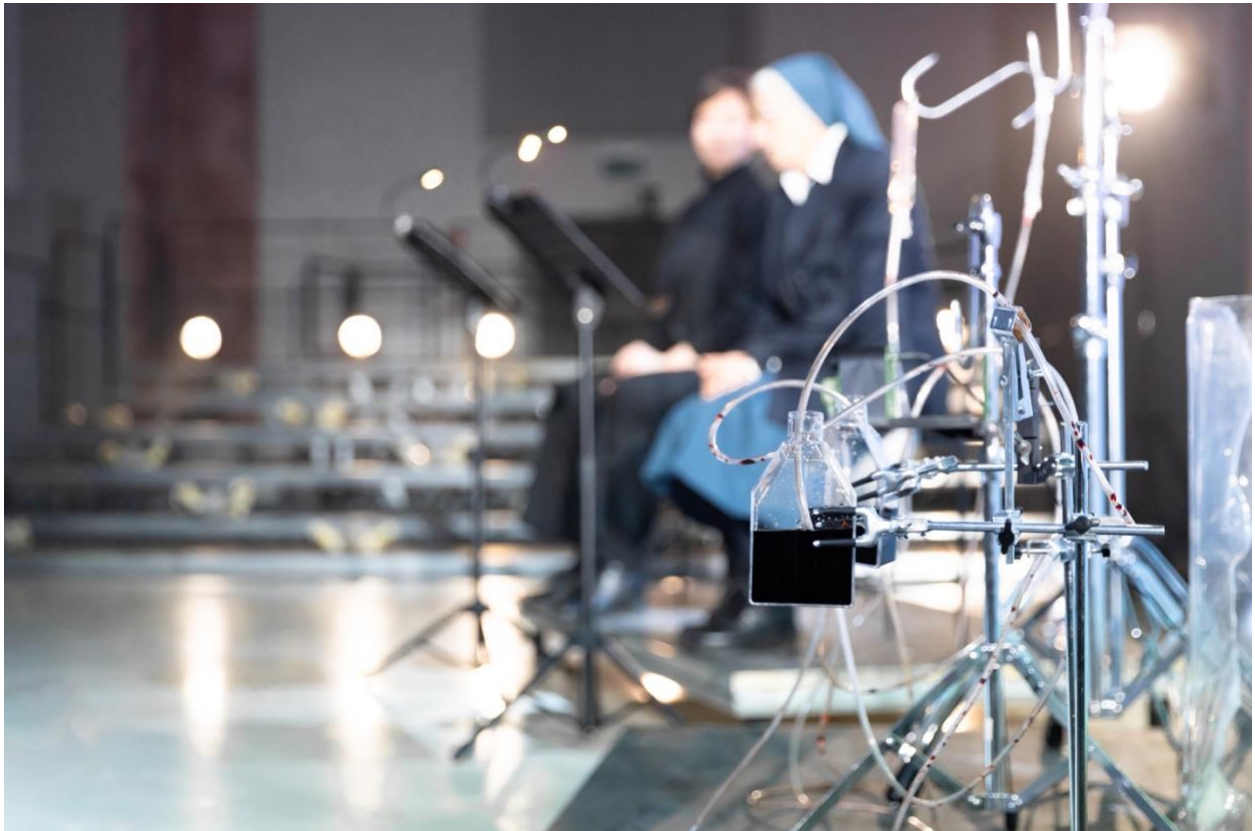
JAGNJE, KI SE DAJE ZA NAS
ZA POLJUB NJEGOVIH UST

Iščemo se drug v drugem.

*Jagnje Božje, ti, ki odvzemaš grehe sveta
v pesmih o poznanih in nepoznanih očeh,
ki si s križem vrnilo življenje človeškemu rodu
v resničnosti smrti in dvomljivosti rojstva,
usmili se nas.*

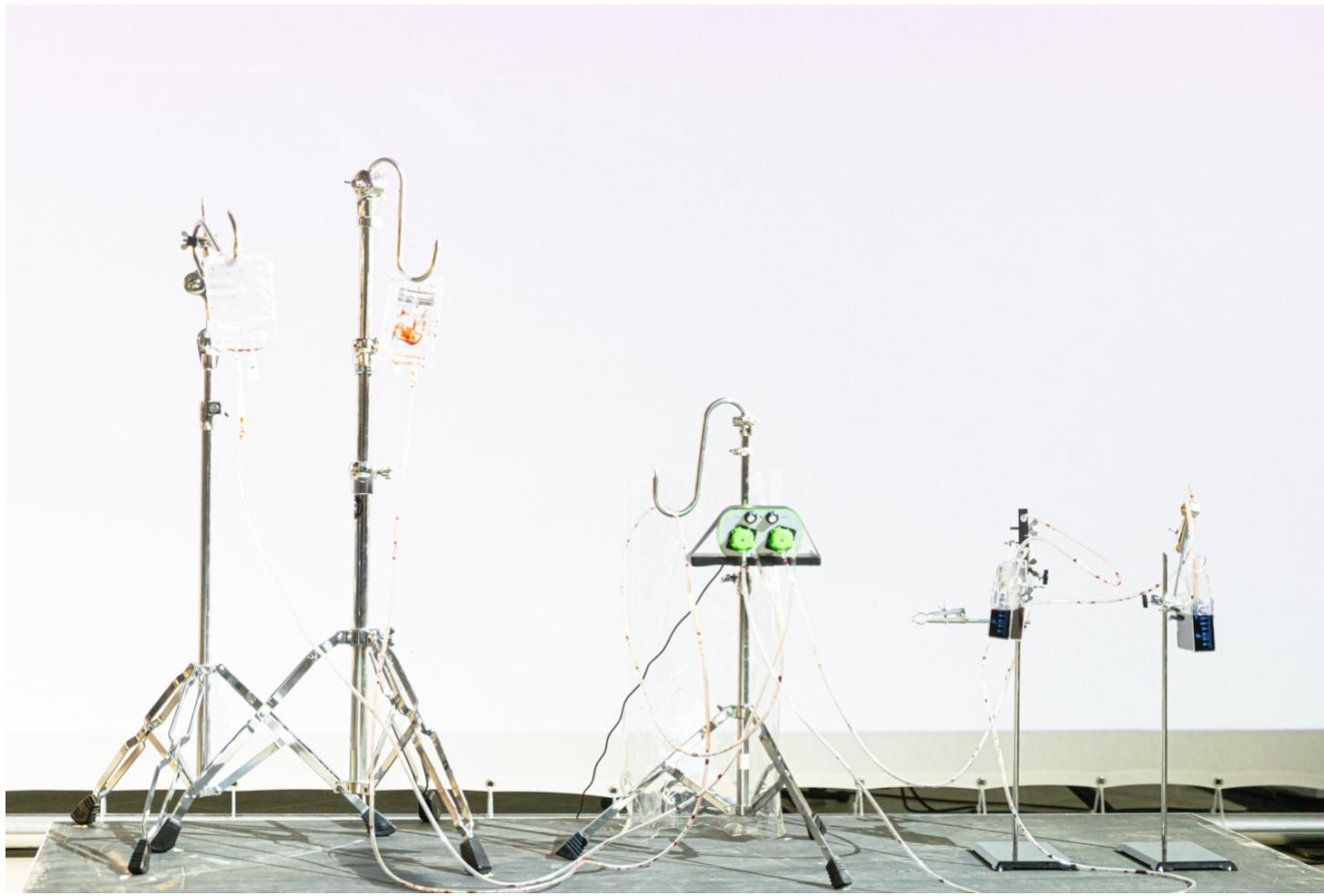
*Jagnje Božje, ti, ki odvzemaš grehe sveta
v končnih krikih in zadnjih vzdihljajih,
reši nas nesrečne; Kralj, ti, ki si ustvaril vse dobro
v razkosanih truplih, v postrganem kvasu,
usmili se nas.*

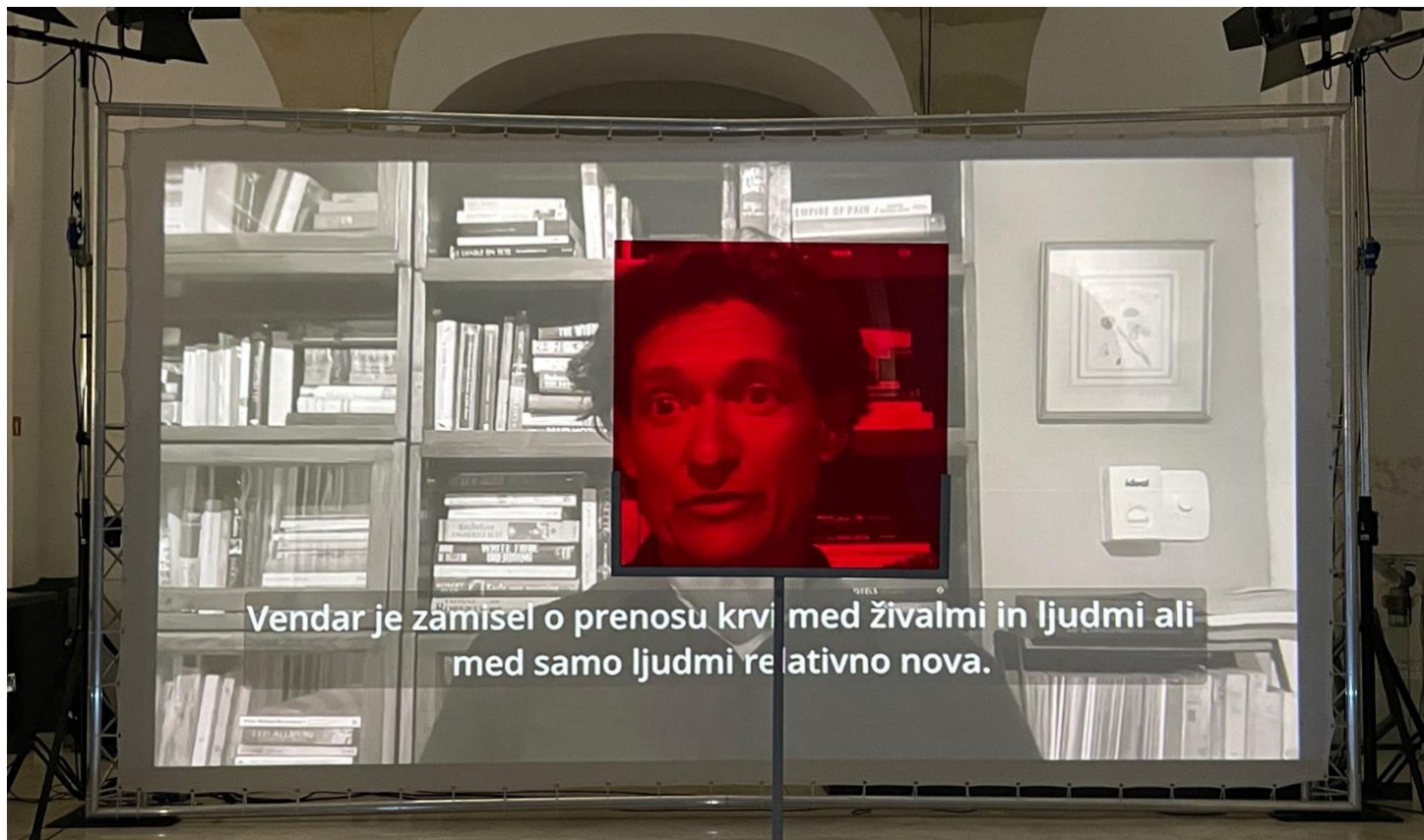
*Jagnje Božje, ti, ki jemlješ grehe sveta,
v izgubah in zmagah sedmih rogov in sedmerih oči,
ti nas pridružuješ tistim zgoraj, ki so postavljeni nad zvezde.
Ne potrebujemo ne sonca ne lune,
pravimo z glasom kakor grom: Daj nam mir.*

Vendar je zamisel o prenosu krvi med živalmi in ljudmi ali med samo ljudmi relativno nova.

**ZNAK ZA LAJŠANJE ŽALOSTI
GLEDATE?**

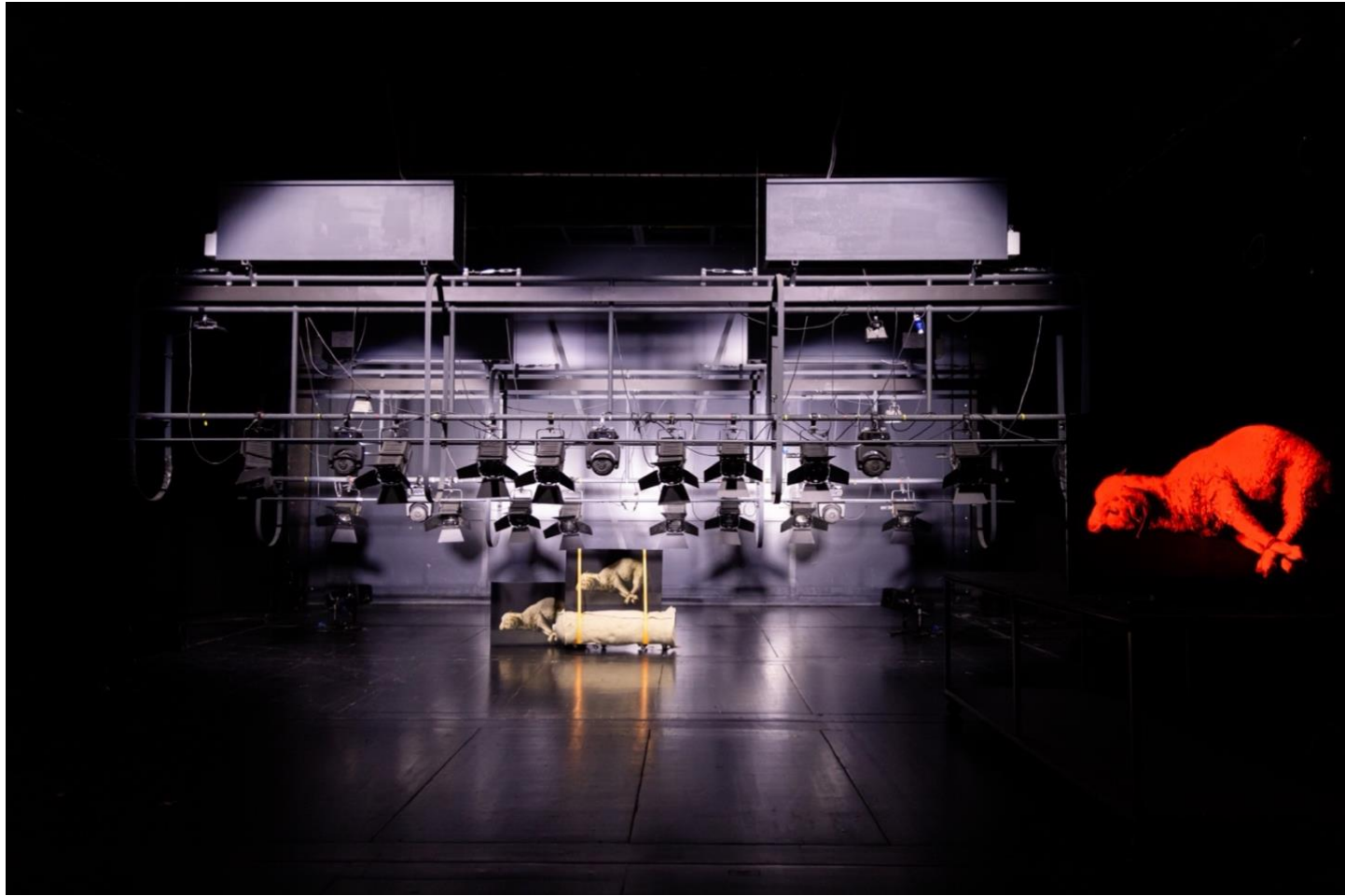
*Vzel bom žeblje.
Vzel bom dolge žeblje in
jih počasi zabijal v tvoje telo.
Dolge žeblje zabijaš počasi,
takrat zagrižejo globoko v nabreklo telo.
Z njimi bom v rebra narisal križ,
otožni križ, nedosegljiv besu živih.*

*Iztezal boš mrtve poglede
v robove prostora,
ko bo smrt sedala na tvoje spuščene veke.
Jokajoče trepalnice se bodo lepile
kot cofki vlažne zavese.*

*Gledal bom, kako Čas
grebe po tvojem nedolžnem mesu,
ponižanem v krik rane.
In medtem ko bom pel Agnus Dei v angleščini,
bom prešteval utrujene grehe.*

*To bo blažen dokaz,
prežrt od mitov, devic in maternic
in angelov, ki vstajajo iz morja.*

*Ti klečeči katalog žalosti
(zapečaten v paket ponižnosti),
vdri se navzgor!
Bo nebo vzdržalo,
če boš, Jagnje, spremenjeno v loj, vstalo?*

KRIŽANEC

DRUGE MOŽNOSTI

1. FLOMASTER
2. BABILONSKA ENOLONČNICA, recept iz ok. 2140 pr. n. št.
3. CELOFAN
4. BALZAM za lase
5. BIODIZEL, gorivo iz maščob
6. BRIKETI za kurjavo
7. KREMA za prsne bradavice
8. ČISTILO za pohištvo
9. LEPILO za tapete
10. FOTOGRAFSKI FILM
11. ČISTILO za posodo
12. KREMA za čevlje
13. VOSEK za tla
14. VITAMIN D3
15. DUŠIKOVO GNOJILO
16. EMULGATOR za barvanje las
17. FILTER
18. GNOJIVO
19. HAGGIS, škotska krvavica
20. HIDROIZOLACIJA za beton
21. MASKA ZA OBRAZ iz ovčje placente
22. HRANA za pse
23. HLADILNA TEKOČINA
24. KONDOM
25. INDUSTRIJSKA KREMA za roke
26. INSEKTICID
27. OBLIŽ
28. IZOLATOR za kable
29. KALILNA PREPROGA
30. OLJNO MAZIVO
31. KAPSULA
32. KIRURŠKA NIT
33. KOSTNA PASTA
34. KREMA za britje
35. KROGLIČNI LEŽAJ
36. VOŠČENKA

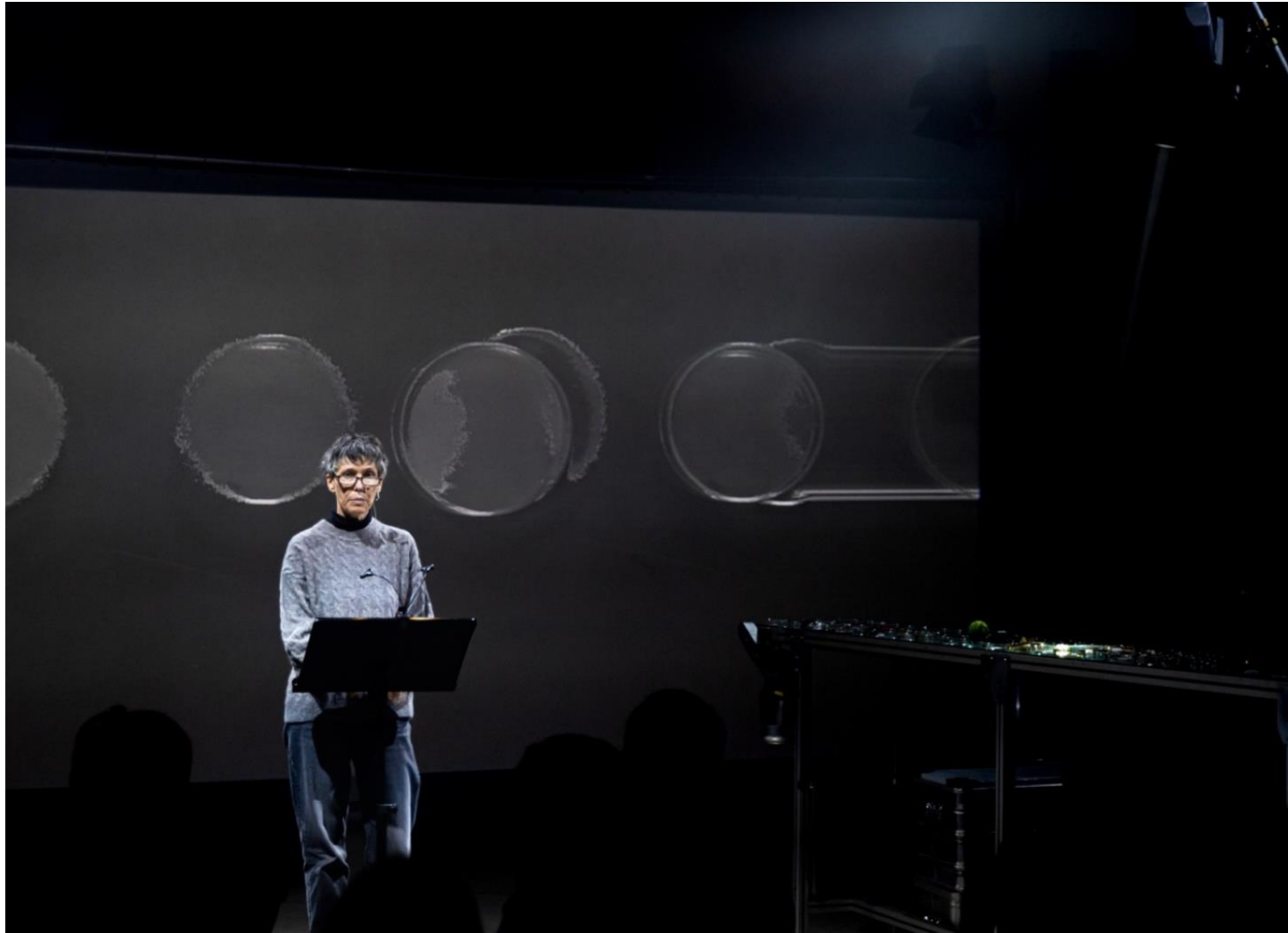

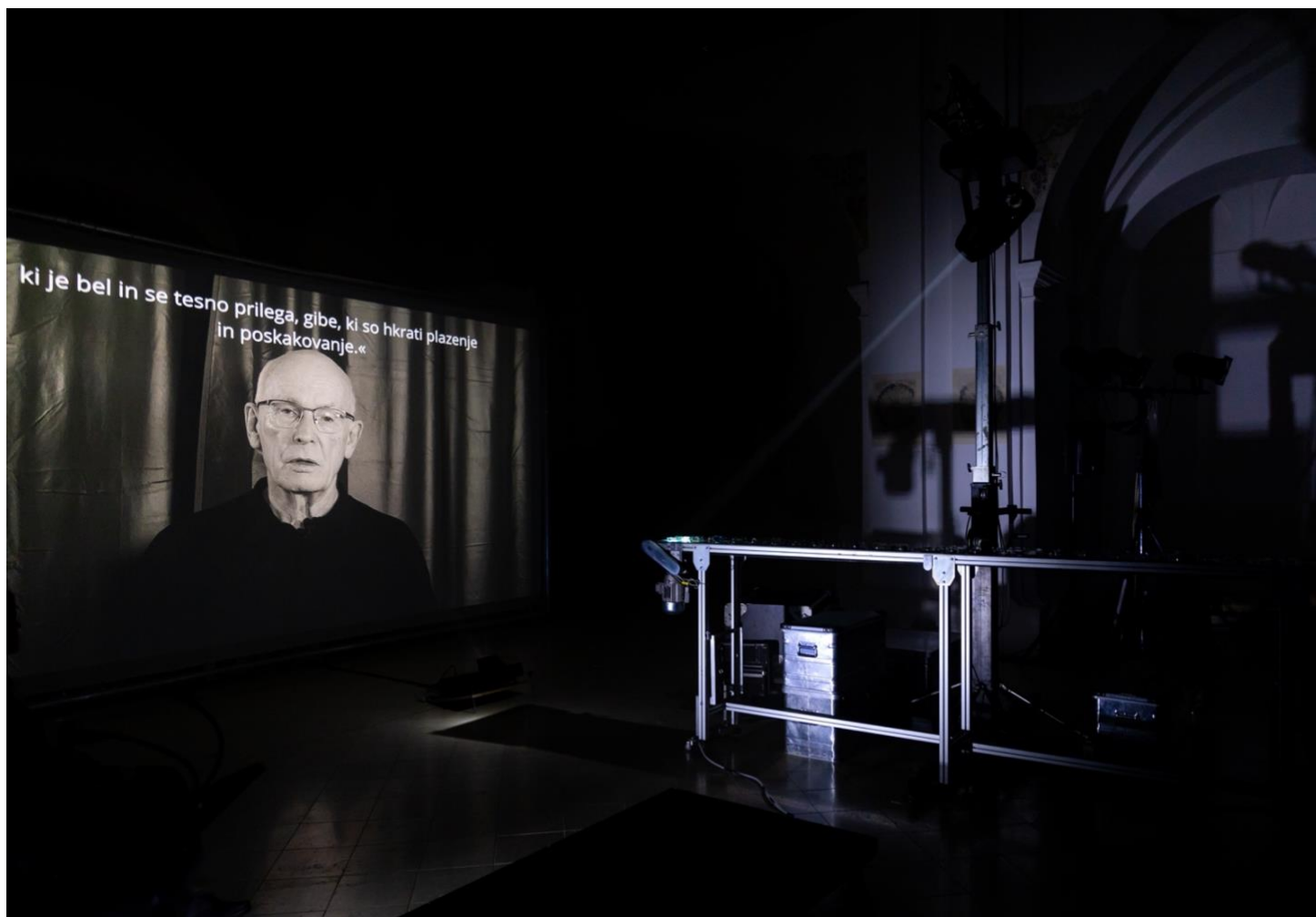
37. KROMPIRJEVA REZINA
38. LAK za lase
39. LEPILNI TRAK
40. KREMA za sončenje
41. LAK za nohte
42. MAVEC
43. SLADOLED
44. LANOLIN
45. MASKARA
46. LEPILO za furnir
47. MARGARINA
48. LOSJON
49. BARVA
50. MARSHMALLOW, sladkorne penice
51. MILO
52. OBLOGA za opekline
53. TOALETNI PAPIR
54. OLITO, tradicionalna creška sladica iz ovčjega loja
55. PARAFIN
56. PECORINO, italijanski trdi ovčji sir iz okolice Rima
57. TENIŠKA ŽOGICA
58. PNEVMATIKA
59. ŽVEČILNI GUMI
60. PRALNI PRAŠEK
61. AGNOLOTTI, italijanske polnjene testenine iz Piemonta
62. ODSTRANJEVALEC laka za nohte
63. OLJE za strune glasbil
64. PROLARIX, zdravilo
65. OTROŠKA FORMULA, nadomestno mleko za dojenčke
66. PROTISTRUP ob piku klopotače
67. ŠMINKA
68. RAZPRŠILO za rane
69. RIŽEVI REZANCI
70. ROQUEFORT, francoski ovčji sir s plemenito plesnijo
71. SHEEP-NANNY, čaj iz ovčjih iztrebkov
72. SREDSTVO proti rji
73. SVEČA
74. REPELENT
75. ŠAMPON za lase
76. TISKARSKO ČRNILO
77. TOPILO
78. UMETNE SOLZE
79. VEZIVO za asfalt
80. SLADKOR

- 81. VODKA iz ovčjega mleka
- 82. ZAVORNA TEKOČINA
- 83. VOSEK ZA BRKE
- 84. ŽELE(jevi) BOMBONI

MUZEJ OVCE

PREPLETENI PREDMETI

Muzej ovce vključuje štiri sklope: *Naturalia*, *Artificialia*, *Scientifica* in *Magica*. S tematsko in taksonomsko razporejenimi skupinami predmetov sledi zgledu *wunderkammer*. Kabineti čudes izvirajo iz renesančne Evrope, ko so zasebni zbiratelji začeli zbirati eksotične, čudovite, fantastične ali nenavadne predmete na potovanjih, v znanstvenih poskusih in raziskavah ali kako drugače. Z organizacijo in razstavljanjem artefaktov so poskušali racionalizirati in kategorizirati ogromno količino informacij.

Muzej ovce pripoveduje zgodovino s pomočjo predmetov. Obravnavati skuša raznovrstne človeške izkušnje in pripovedovati o celotnih družbenih okoljih skozi preproste stvari iz vsakdanjega življenja, kompleksne idejne konstrukte ali velika umetniška dela – uporablja načelo del(i) za celoto in celota za del(e). Zgodovina sveta skozi predmete in ideje oživlja stvari, ki jih je človek izdelal iz ovce, budi njihov pomen, ki pogosto presega začetni namen izdelovalca. Ekspoziti so pričevalci potovanja človeka in ovce skozi stoletja in tisočletja: nekateri skrbno oblikovani, občudovani, ohranjeni, drugi uporabljeni in odvrženi; nekateri zanesljivi, drugi domnevni. Vsi enako pomembni, vsi med seboj povezani.

Muzej ovce je razstava o interakciji med človekom in ovco ter o etično-političnih posledicah tega početja od odetja v kožuh do razvoja globalne industrije, začenši z izdelovanjem volne. Z dešifriranjem sporočil, ki jih predmeti posredujejo skozi čas, razstava govori o ljudeh in krajih, o trenutkih v zgodovini in o našem času, o človeškem razmišljanju in delovanju. Namen je obiskovalce seznaniti z zgodovino, ekologijo in globalno dinamiko pridobivanja in proizvodnje produktov iz ovce, prikazati povezavo med živalmi in ljudmi ter tako omogočiti širše razumevanje, kako predmeti in ideje delujejo znotraj celotnega ekosistema.

PREHODI

KAJ JE TO HLADNO ČUSTVO?

Dr. Teja Brooks Pribac: BUČKO

I.

Vsako leto v Avstraliji okrog 15 milijonov jagenjčkov umre od lakote ali mraza v roku 48 ur po rojstvu. Če bi telesa umrlih novorojenčkov polegli v vrsto, bi bila daljša od širine Avstralije. Jaz bi tudi skoraj umrl, a sem imel srečo!

Rodil sem se na pašniku veterinarske fakultete spomladi leta 2013: toplina zgodnjepomladnega sonca na mojem hrbtu, nežni vonj trave in rožic, sladkoba maminega mleka. La vita è bella! Life is beautiful! Življenje je lepo!

Nato ... cak!

Čez noč vse izpuhti.

Mami je zvečer legla k počitku in nikoli več ni vstala. Umrla je v strahotni paniki, pod težo volne.

Pozneje sem izvedel, da se ta pojav imenuje *cast* in sploh ni redek, predvsem pri ovcah iz našega ljudstva Merino, izkoriščanega za volno. Mamica se je po nesreči zvrnila na hrbet in se zaradi nenaravne količine volne ni mogla več postaviti na noge. Klicala je, jokala, mahala panično z udi in glavo. Tudi jaz sem jokal in strah me je bilo, zelo me je bilo strah. Po dolgem času je le zaspala, malo sem se pomiril in tudi sam zaspal.

Prebudil sem se lačen. »Mami, zbudi se, lačen sem.« Toda mami je še naprej spala. Dregnul sem jo in odskočil! Njeno telo je bilo trdo, hladno.

»Maaamiii!!!!!!«

II.

Pozno popoldne me je lačnega in prezeblega ob mrtvi mami našla študentka veterine. Odpeljala me je k sebi domov, me nahranila, skopala (ker sem menda bil ves blaten) in me nato s svojimi čudnimi človeškimi parklji čohala, dokler nisem zaspal v njenem naročju. Naslednji dan me je odpeljala na drugi pašnik, kjer so živeli dva ovna in par človeških živali. Zdeli so se prijazni. Juhu! Morda bo življenje spet lepo.

Novemu domu sem se hitro privadil. Moja nova človeška mama se je s svojim prenosnikom preselila na pašnik. Ker sem bil še majhen, je bila zame prisotnost mame (bolje skrbnice, ker to ni

nujno biološka mama) zelo pomembna. Moja človeška mama je skrbela, da sem bil sit in varen, ampak to še zdaleč ni bilo vse.

Bil sem otrok; moji možgani in celoten živčni sistem so se še razvijali. Kako se bodo razvili, je v veliki meri odvisno od zgodnjih interakcij s skrbnikom. To velja tako za jagenjčke kot za ostale živalske otroke, vključno s človeškimi mladiči.

Skrbnik je neke vrste zunanji regulator. Če sem se počutil nelagodno, če me je kaj prestrašilo, če sem se skratka znašel v negativnem čustvenem stanju, sem stekel k človeški mami, k moji skrbnici. Kadar je skrbnik uglasen na otrokove potrebe, je sposoben ublažiti otrokova negativna čustvena stanja in spodbuditi pozitivna, zato otrokovi možgani in preostali živčni sistem razvijejo sposobnost učinkovite samoregulacije in psihološke odpornosti. Otrokov sistem se nauči, da je negativna stanja mogoče tolerirati in jih regulirati. Če skrbnik ni uglasen in mladiča ne pomiri, se otrokov sistem nauči, da so stres in negativni občutki neznosni, to pa je zelo težko, celo nemogoče uravnati in odpraviti. Ti ponotranjeni mehanizmi mladiča spremljajo v odraslo dobo in trajno vplivajo na sposobnost soočanja s stresom, na imunski sistem, krvni tlak in druge življenjsko pomembne procese.

Zakaj ti to pravim? Pravim ti zato, da boš doumel, da se živalska duševnost pri vseh vrstah razvija po istem principu. Če je za človeške otroke pomembno odraščati v stabilnem okolju z uglasenim skrbnikom, velja za ovčje otroke enako. Če je za človeške odrasle pomembno živeti v miru, z zadoščenimi telesno-socialnimi potrebami, je za ovčje odrasle tudi.

Če nas zbodeš z iglo, ali ne krvavimo? Če nas zastrupiš, ali ne umremo? Če nam ukradeš otroke, ali ne žalujemo?

Seveda. Ve se. Ve se, da ... krvavimo – trpimo – žalujemo – umiramo. Mar ne?

Ti je mar?

Pravim ti tudi zato, da boš lažje razumel, zakaj med človekom in ovco ni in ne more biti nikakršnega sporazumnega pakta. Pakt si je izmislil človek, da bi lažje opravičil izkoriščanje in trpinčenje ovac (in drugih živali).

Ovca ne odtegne mleka svojemu otroku, da bi ga dala tebi človek. Ovca se ne odpove prostovoljno svojemu otroku, ker ga ti človek želiš pojesti. Jagnje je materino, ne božje, in želi pri mami tudi ostati. Ovce se nismo nikoli dobrovoljno žrtvovale za človeka. Vse, kar imaš našega, človek, nam je bilo nasilno odvzeto: kosti, koža, mleko, meso, dlaka, svoboda, življenje.

III.

Srečo sem imel, da sem končal v zatočišču in tukaj živim mirno in srečno življenje, o katerem lahko večina drugih ovac samo sanja. Strici so mi povedali, da so razmere v koncentracijskih taboriščih, ki jih ti človek imenuješ kmetije ali farme, vse prej kot rožnate.

Ko se dete rodi, mama njegovo telo v celoti obliže. S tem toplim, intimnim dejanjem se začne proces navezovanja med mamico in otrokom, vitalnega pomena za otroka in prijeten za oba. V naravi bi otrok ostal v varni, ljubeči bližini mame, dokler ga mama ne odstavi. Na kmetijah pa dete takoj na silo odvzamejo mami in ga obdelujejo z vrsto krutih posegov brez uporabe anestetika ali protibolečinskih sredstev. Na živo, brez anestetika, detetu zarežejo v uho. Če je edinec, v uho zarežejo enkrat. Če se je rodil kot dvojček, v uho zarežejo dvakrat. Če je trojček, trikrat in tako naprej.

Brez anestetika jagenjčke označijo s tablico s serijsko številko. Zate smo številke, nič več kot to. Medtem se drobna telesca zvijajo od muk.

Brez anestetika otrokom sežgejo rogove.

Brez anestetika jim odrežejo rep.

Če je jagnje iz ljudstva Merino in bo zaslužneno za volno, jagnje imobilizirajo in mu na živo, brez anestetika, odrežejo obširno plast kože okrog anusa. Ta kruti poseg se imenuje mulčenje.

Če je jagnje fantek, ga v tem zgodnjem obdobju brez anestetika tudi kastrirajo: okrog moda namestijo tesno elastiko, ki prepreči pretok krvi, moda tako odmrejo; namesto elastike nekateri moda odrežejo, odgriznejo ali zdrobijo. Brez anestetika.

AAAUUU!!!

Vidiš, ne more biti pakta.

Meni je bilo vse to prizaneseno! Kastriral me je veterinar in uporabil anestezijo. Ostalo imam še vse: lep košat rep, rogove, cela ušesa brez markacij.

Sploh si ne predstavljam, kako ta uboga, majcena telesca sploh preživijo tolikšno nasilje! No, številni ga ne. Ali pa preživijo za nekaj časa in nato umrejo. Včasih od zapletov. Vse to trpinčenje pusti na telesu odprte rane, ki pogosto povzročijo bakterijsko vnetje in neredko smrt.

Včasih umrejo od lakote in mraza. V Avstraliji je božič sredi poletja. Avstralci želijo za božič jesti jagnje. Da bi ga Avstralci lahko jedli za božič, se mora jagnje roditi sredi zime. Mesna industrija forsira zimsko rojstva, kljub temu da je smrtnost jagenjčkov pozimi zelo visoka. Vseeno jih preživi dovolj, da ostaja tovrstno trpinčenje dobičkonosno. Božič. Za proslavitev rojstva dojenčka ene živalske vrste, umre na milijone dojenčkov drugih živalskih vrst.

Tudi za ovce, ki jih zasužnjujejo za volno, zima ni prijeten čas. Številni kmetje ovce strižejo dvakrat letno: poleti in pozimi. Sredi zime. Zebe nas, da je lahko tebi človek toplo. Zavetja tudi ni. Človek je posekal drevesa. Zima, poletje, mraz, dež, toča, sneg, vročinski val, scvrta trava, scvrta telesa.

Ne morem si predstavljati tega pekla. Mi na to nismo nikoli pristali. Jaz sem poleti čez dan nonstop v senci pod teraso, v najhladnejšem prostoru na posestvu. Šele zvečer pokukam ven in se grem najest sočne trave, ki jo moja človeška mama redno zaliva, kot to počne s svojo solato.

Ko dežuje ali sneži, tudi hitro stečem pod streho. Mokra volna je neprijetna, težka je in nevarna. Ah, ko bi namesto volne imel dlako kot ostale živali! Človek je naša telesa tako zmanipuliral, da smo sedaj popolnoma odvisni od njegove vrste. Vsako leto se moramo striči, čeprav je striženje tako zelo stresno! In boleče! V enajstih letih, odkar živim, sem samo eno leto imel dobrega strižca. Postrigel me je brez ene same ureznine. Ostali nas premetavajo sem in tja, na koncu nas vse kosti bolijo in smo povsod porezani, čeprav se človeška mama potrudi, da bi našla sposobnega človeka.

Ovce, ki jih človek zasužnjuje za volno, so večkrat tudi podhranjene. Človek jih načrtno zapira na slabo poraščene pašnike, ker je menda volna shiranih ovac finejša in zato dražja. Celo tako imenovane baterijske farme za ovce obstajajo. Ovce so tam zaprte v hleve, v male ograde, primerljive z baterijsko rejo kokoši, in dobijo zelo malo hrane. Volna, ki zraste na teh ovcah, je izjemno fina in se prodaja za veliko denarja. Tem ovcam je odvzeto vse, kar ima naša vrsta v življenju najraje: dobra hrana, svoboda, razgiban in raznovrsten teren – pašnik, seveda pa tudi drevesa, grmovje, hribčki in doline, zvezdnato nebo, topel sonček pozimi, hladna senca poleti, prijatelji, igra, izzivi, novosti, izkušnje, možnost odločanja o svojem življenju in življenju otrok, samodeterminacija. Vse, kar imaš ti človek, najhujša zver.

IV.

Človek. A ti vse to veš? Ti o nas dejansko ne veš veliko, a ne? Veš (misliš, da veš) veliko stvari, ki o nas ne držijo. Na primer veš (misliš, da veš), da smo ovce neumne. Po vsej verjetnosti nimaš nobenih izkušenj z ovcami, verjetno tudi nisi bral etološke literature o (ne)umnosti ovac. To enostavno verjameš, ker si slišal od drugih ... in jim slepo verjel. Meni se to zdi blazno smešno. Vedno, ko pomislim na to, me zvije od smeha. Hahahahahaha.

Ti sam bi rekel: če misliš, da so ovce neumne, to misliš zato, ker si sam ovca; ker si brez kritične analize povzel neki mit, ki se širi v tvoji čredi. Seveda to ni nič nenavadnega, saj smo oboji – ljudje in ovce – čredne živali, lepše rečeno družbene ali socialne živali. Učimo se z drugimi in od drugih, skupaj ustvarjamo kulture: šege, verovanja in ostale navade, značilne za živalske skupnosti.

Etologi in drugi znanstveniki so ovce dolgo časa ignorirali. Tudi znanstveniki so čredne živali in v njihovi človeški čredi je veljalo, da so ovce neumne in nezanimive. Tradicionalno so bili primati

najbolj razširjena raziskovalna izbira, najmanj zanimanja pa so pritegnile vrste, ki jih ljudje množično uporabljajo za hrano, na primer prašiči, krave, kokoši, ribe in ovce.

Ker so primati intenzivno raziskovali, je dokazov o njihovih kognitivnih, socialnih in drugih kompetencah ogromno. Za druge živalske vrste teh podatkov dolgo časa ni bilo. Ne zato ker kompetence drugih živali ne bi bile primerljive s primati, ampak zato ker tovrstnih raziskav pri neprimatih ni nihče izvajal. Ko se testi za živali, ki jih ima človek tradicionalno za pametne, uporabijo pri drugih živalskih vrstah, se tudi te hitro izkažejo za pametne.

Če iščeš, najdeš.

V.

Z novim znanjem se odpirajo nova vrata v čudoviti svet nečloveških živalskih vrst. Nečloveške živali se vedno znova izkažejo za veliko bolj podobne in primerljive človeškim živalim, kot si je človek v preteklosti predstavljal. Živali imamo kulture, jezike, uporabljamo orodja, čustveno smo primerljive s človekom, tudi naši kognitivni procesi so primerljivi s človeškimi, celo duhovne izkušnje imamo.

Duhovnost nečloveških živali ni vezana na versko imaginacijo, ki je značilna za številne ljudi, še zdaleč pa ne za vse! Moja človeška mama na primer ni verna. Njena duhovnost je bolj podobna moji. Najino duhovnost in duhovnost drugih nečloveških živali označuje neposrednost, pojavi se in živi *in medias res*, ob dotiku žameta rastlinskega lista, pogledu na mogočno goro ali pisano dolino, ko v ušesih zažubori potok in se v ustih stopi magdalenica ali seno. Meja med jaz in ne-jaz, meja med jaz in svetom zbledi. Spustim se v relacijski ples z občutenim akterjem – v listu, potoku, senu. V vznesenosti afektivnega vrtinca se izgubim in postanem .... Eno.

V tem stanju Enega-z-Vsem ne ostanem dolgo. Situacije, v katerih imam zelo malo kognitivnega in izvršilnega nadzora nad sabo, so potencialno nevarne. Zato so moji možgani naravnani tako, da jih hitro prekinejo. In zadeve nato lepo popredalčkajo v obstoječe sheme. Če sem veren, bom izkušnjo pripisal temu ali onemu božanstvu, če nisem veren, bom razlago poiskal drugje. Ampak princip, ki to intimno, imanentno izkušnjo omogoča, je enak pri meni, pri tebi človek in pri drugih živalih.

Ali ni to zanimivo? Človek si večkrat želiš, da bi bil edinstven izmed živalskih vrst v tem ali onem pogledu. Domišljaš si, da edini uporabljaš orodje, da imaš samo ti kulturo, jezik in mnoge druge attribute. Duhovnost si ljubosumno lasti tisti, čigar človeškost bi bila ogrožena, če se izkaže, da ima žrtveno jagnje enakovredno ali večjo duhovno globino kot njegov morilec.

Bolj ko spoznavamo ostale živali, bolj jasno postaja, da bomo neko lastnost, če obstaja pri človeku, po vsej verjetnosti našli tudi pri drugih živalih, saj smo dejansko eno – zvezdni prah. Nečloveške živali, in vse več človeških živali, to sprejema kot dar, ne kot manko.

PASTORALA

KAJ V ZAMENO

*iskanje, lovljenje, vzrejanje, občudovanje
pasenje, jedenje, moljenje, razvajanje
označevanje, opazovanje, kastriranje, mistificiranje
imenovanje, striženje, preoblikovanje, oboževanje
priklapljanje, raziskovanje, ubijanje, povečevanje
ograjevanje, mulčenje, proučevanje, pozivanje
prevažanje, snemanje, izkoriščanje, hvaljenje
kartiranje, preizkušanje, slikanje, čaščenje
zasledovanje, preiskovanje, gledanje, prikazovanje
markiranje, registriranje, zlorabljanje, malikovanje
izvažanje, opredeljevanje, opisovanje, povzdigovanje
dokumentiranje, razlaganje, naštevanje, cenjenje
razvrščanje, kupovanje, raziskovanje, opevanje
kloniranje, analiziranje, uporabljanje, idealiziranje
arhiviranje, urejanje, uvažanje, slavljenje
umeščanje, razmišljanje, katalogiziranje, spoštovanje
ponazarjanje, fotografiranje, predstavljanje, upesnjevanje
predpostavlanje, zagotavljanje, špekuliranje, laskanje
zlorabljanje, vrednotenje, primerjanje, čislanje*

*diagnosticiranje, diagramiranje, zagovarjanje, ubijanje
komodificiranje, vplivanje, utelešenje, ubijanje
objavljanje, manifestiranje, razvijanje, ubijanje
zaznavanje, izboljševanje, razpravljanje, ubijanje
provociranje, razreševanje, namigovanje, ubijanje
sodelovanje, razkrivanje, teoretiziranje, ubijanje*

Pomembno je, da vrat razsekamo in ga ne režemo.

Pastorala ni pripoved o tem, kaj je ovca naredila za nas, temveč je nekrografija – zgodovina smrti, tudi ultranasilja, ki se odvija desetletja, stoletja. To nasilje ni preteklost, temveč še vedno traja. Človeške zmage nad *primitivnimi in neumnimi* ovcami so podaljševanje preteklih dejanj, ponavljanje in stopnjevanje nasilja nad živalmi je brezčasno, skorajda večno. Njihove ostaline demonstrirajo našo (ne)vednost in živalsko (manj)vrednost.

Pastorala je kuriozitetna stoletja dolgega odnosa me človeško in nečloveško živaljo, povzetek relativizacij, upravičevanj, zamegljevanj, prikrivanj ter nečimrnosti prepričanja o človekovi nadvladi. In o človekovi nekropolitiki, ki določa, kdo (in kako) živi in kdo (in kako) umre.

Pastorala je vzniknila iz procesa trajne vezi med dvema živalskima vrstama – človeka s sedmimi vrstami ovac in s 1.200 pasmami ovis aries. *Pastorala* je oboje, tesnobni trenutek spoznanja in izziv samozadostni subjektivnosti človeške vrste.

Kaj je lahko bolj idilično od pogleda na puhasta jagnjeta, ki se pasejo z materami?

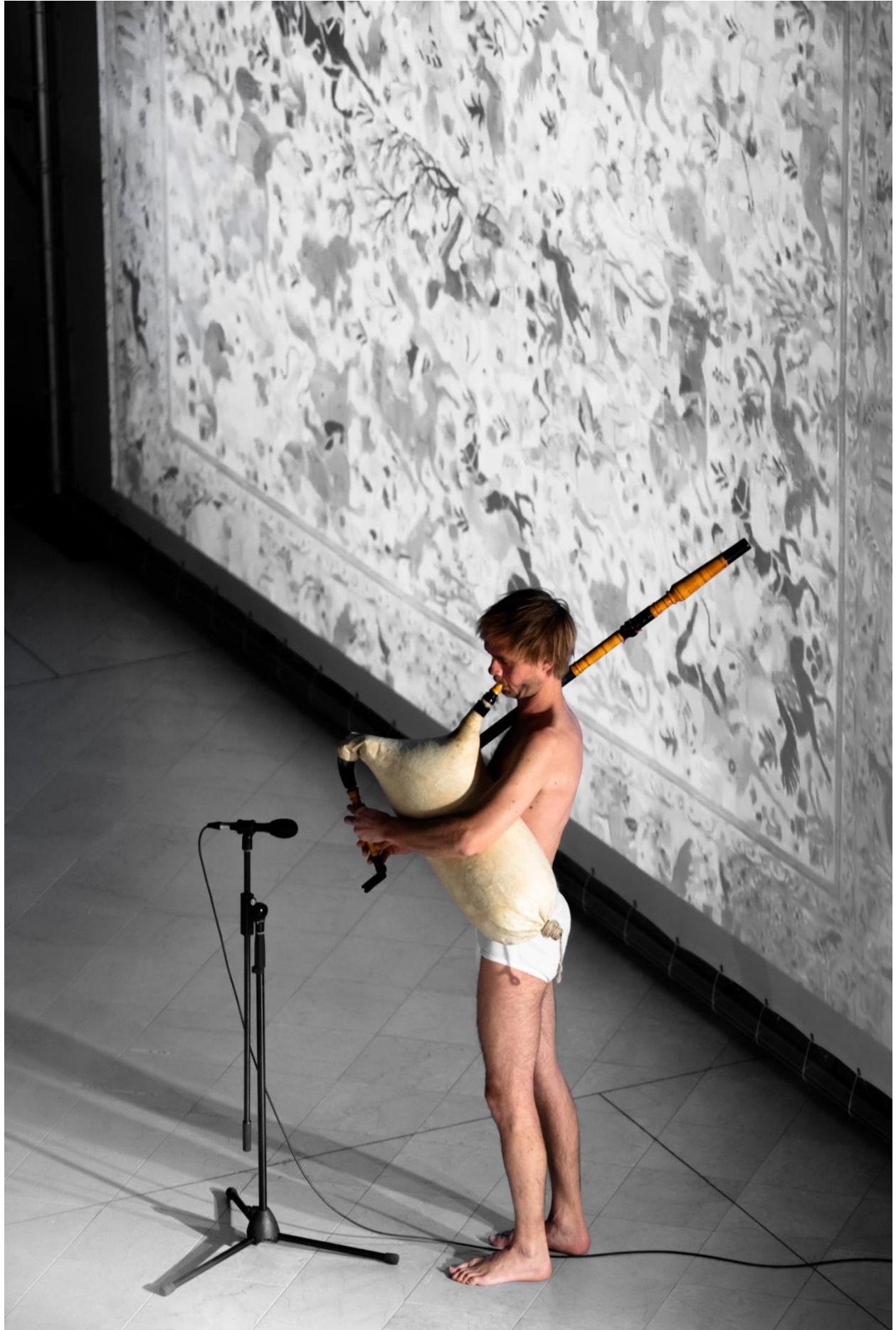
Vendar bo vsaj polovica jagnjet, ki jih gledamo spomladi, umrla še pred koncem leta: na milijone jih bo umrlo zaradi podhranjenosti ali bolezni že nekaj dni po rojstvu, druga pa bodo zaklana za meso, ko bodo stara le deset tednov. V svojem kratkem življenju bodo podvržena bolečim pohabljanjem, kot sta krajšanje repov ali kastracija brez protibolečinskih sredstev. Pogosto bodo sramotno zanemarjena, trpela bodo zaradi hromosti, bolečih okužb in parazitov. Veliko ji bo zmrznilo ali podleglo hladu. Preden bodo te občutljive živali poslane v grozljivo smrt v klavnicah, bodo izpostavljene grobem ravnanju in dolgim, travmatičnim vožnjam v prenatrpanih tovornjakih, pogosto brez ustrezne hrane, vode in prezračevanja, na poti na trg. Pri krutem izvozu živih živali na druge konce sveta se bo trpljenje ovac še podaljšalo – natlačene bodo na ladje na plovbi v čezmorske klavnice, ta mračna pot pa lahko traja tedne. Medtem bodo stroji iz njihovih mater v neskončnost molzli mleko, namenjeno tem jagnjetom.

Od starodavne navdahnjenosti z žrtvenih živali, globalnega imperializma, industrializacije, klavnic, brutalne živinoreje in genocida preko novodobnih zabavišč (*ewetopij*), krščanske umetnosti in *pastoral* do idealiziranih plištastih igrač je jasno, da je ovcam zgodovinsko nekako spodletelo. Danes je na svetu 1,2 milijardi ovac, ki so prisiljene živeti tako, kot se je zanje odločil človek.

Kaj je lahko bolj idilično od pogleda na puhasta jagnjeta, ki se pasejo z materami?

ORFEJ

NAVZOČNOST KADAVRA

ovijanje v molk

*rezila blagoslova
vratovi vzpostavitve
madeži molkov
konci poskušanja
objemi udarcev
pozabljene svetosti
spuščene veke
pokorne mišice
razprte žile
drget nosnic
odsotnost obrazov
posvetitev muke
prevpita grla
odrevenelost črev
čuteči dobički
preračunljive prevare
otrpla vimena
zakleta zrkla
preraščen sram
transformirani trebuhu
bivajoči gnusi
narkotične svobode
zlagane zaobljube
predrzne brezbržnosti
občutljivosti z odvezo
potopitve v tuji mit
molitve, odtisnjene v usnje
združene smrti*

odnesite svoje smrti s seboj

Zvok in glasba

Karmina Šilec: *Čreda*

belokranjska ljudska: *Pobeležo pole ofcama* (prir. Matija Tomc)

Tropus: *Agnus Dei (Agnus Humano generi)* Wolfenbüttel, Herzog-August-Bibliothek Cod. 628 Helmst.

Henry Purcell: *Hear my prayer, O Lord*

Karmina Šilec: *Up again*

Karmina Šilec: *Crossbreed*

Samuel Barber: *Godalni kvartet št. 1 v B-molu, op. 11: Adagio* (prir. za orgle), izvajalec: Jens Koerndorfer

Karmina Šilec: *Ovčja suita* / Jacob Cooper: *All we take* (podlaga)

Samuel Barber: *Agnus Dei, Godalni kvartet št. 1 v B-molu, op. 11: Adagio* (prir. za mešani zbor)

Likovna dela

Anka Krašna: *Ovce* (1987)

Francisco de Zurbaran: *Agnus Dei* (1640), hrani Museo del Prado, Madrid*

Ivan Grohar: *Črednik* (1910), hrani Moderna galerija, Ljubljana*

Hubert in Jan van Eyck: *Gentski oltar* (1432), Katedrala sv. Bavona v Gentu*

*Wikimedia Commons

Besedila

Teja Brooks Pribac: *Bučko*

Karmina Šilec: *Predramljena, Ovijanje v molk, Vzel bom žeblje, Iščemo se drug v drugem, Katalogizacija, Pastoral, Tu se začinja zgodba, Muzej ovce*

Video

Dorian Šilec Petek, Linas Korta, organizacija Eyes on Animals

Dr. Samantha Balaton-Chrimes (AU) je predavateljica mednarodnih študij na Fakulteti za humanistične in družbene vede Univerze Deakin v Melbournu v Avstraliji. Njeno raziskovanje je interdisciplinarno narave, saj zajema politiko in politično teorijo, razvojne študije in antropologijo.

Dr. Marjeta Ciglencečki je umetnostna zgodovinarica. Predavala je na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Z raziskavami je prispevala k različnim manj raziskanim področjem, kot so oprema gradov, zlasti tapiserije, arhitekturni in urbanistični razvoj Maribora, fotografija in zgodovina slovenske umetnostnozgodovinske stroke s poudarkom na Štajerski.

Dr. Mladen Dolar je filozof, kulturni teoretik in profesor na Univerzi v Ljubljani. Njegovo raziskovalno področje sega od nemške klasične filozofije do sodobne francoske filozofije, psihoanalize in teorije umetnosti. Poleg številnih knjig v slovenščini njegove angleške publikacije vsebujejo *A voice and nothing more* (MIT 2006), *Opera's second death* (s Slavojem Žižkom, Routledge 2001) in *Rumors* (Polity 2024).

Dr. Andrej Hozjan je izredni profesor za obdobje zgodnjega novega veka na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Raziskovalno se ukvarja s politično, družbeno in kulturno dinamiko slovenskih dežel in sosednjih regij v zgodnjem novem veku.

Dr. Lochlann Jain (US) je večkrat nagrajeni avtor in profesor antropologije na Univerzi Stanford, gostujoči predstojnik katedre za globalno zdravje in socialno medicino na King's College v Londonu ter raziskovalni sodelavec na VIAD Univerze v Johannesburgu. Njegovo delo je usmerjeno v rušenje nekaterih globoko zakoreninjenih predpostavk o objektivnosti, na katerih temelji zgodovina medicinskih raziskav.

Dr. Teja Brooks Pribac (AU) deluje kot raziskovalka na področju živalskih študij, pri čemer jo posebej zanimata medvrstno žalovanje ter duhovnost kot telesno usmerjeno, neversko udejstvovanje. Živi v avstralskem Modrem gorovju z ovci in drugimi živalmi.

Dr. Maja Rupnik je mikrobiologinja, raziskovalka in predavateljica na Medicinski fakulteti in v Nacionalnem laboratoriju za zdravje, okolje in hrano v Mariboru. Najbolj odmevne so njene raziskave klostridija, bakterijskega povzročitelja težavnih okužb po zdravljenju z antibiotiki. Njena skupina raziskuje črevesne in druge mikrobiote. Je aktivna pri popularizaciji znanosti.

Dr. Terezija Snežna Večko je redovnica, bibličistka in predavateljica, nekaj časa je bila misijonarka na Salomonovih otokih. Kot prevajalka je sodelovala pri slovenskem standardnem prevodu in jeruzalemski izdaji *Svetega pisma*. Objavlja v različnih publikacijah in sodeluje pri medijih, izdala je knjigo *Milost v tvojih očeh*.

Dr. Juan Manuel Tebes (AR) je specializiran za zgodovino in arheologijo južnega Levanta in severozahodne Arabije. Je raziskovalec pri argentinskem nacionalnem raziskovalnem svetu in predava na Katoliški univerzi v Argentini.

Ansambl Kebataola (umetniška voditeljica Karmina Šilec)

Mešani zbor Škrjanček (umetniški vodja Tone Žuraj)

Vokalna skupina A Cappella (umetniški vodja Tone Žuraj)

Vokalna skupina Fantje na vasi (umetniški vodja Tone Žuraj)

Vokalna skupina Ad Hoc (umetniški vodja Matevž Rebevšek)

Minca Lorenci je igralka, ki jo zanima gledališče v vseh oblikah. Širši javnosti se je predstavila v filmih *Slovenija, Avstralija in jutri ves, Lajf, Piran-Pirano* in *Slovenka*. Bila je članica umetniškega ansambla Slovenskega ljudskega gledališče Celje, kjer je za vloge v sezoni 2008/2009 prejela Večerovo nagrado. Zdaj je članica ansambla Drame SNG Maribor.

Gregor Zorc je igralec in scenarist. Deluje na institucionalni in neodvisni sceni, med drugim od leta 2002 z *Vio Negativo*. Nastopil je v več kot dvajsetih filmih in za vlogo v *Šelestenju* prejel vesno za najboljšega igralca. Leta 2017 je prejel Borštnikovo nagrado za igro v predstavi *Stenica* (r. Jernej Lorenci, PG Kranj, MG Ptuj).

Gregor Luštek ustvarja na področju gledališča in plesa kot plesalec, koreograf in asistent režije, tudi igralec. Za svoje avtorsko delo je prejel Trdinovo nagrado Mestne občine Novo mesto, Župančičevo nagrado Mestne občine Ljubljana, nagrado Prešernovega sklada ter več koreografskih nagrad v tujini. Njegov moto: Telo govori, treba ga je poslušati.

Jasmina Črnčič je pevka. Specializira se za glasbo evropskega srednjega veka, še posebej za repertoarje med 11. in 13. stoletjem. Je redna članica mednarodnih ansamblov za srednjeveško glasbo *Sequentia* (um. vodstvo Benjamin Bagby) in *Per-Sonat* (um. vodstvo Sabine Lutzenberger). Od leta 1999 sodeluje s *Carmino Slovenico* in z ansamblom *Kebataola* (dir. Karmina Šilec).

Andrej Fon je multiinstrumentalist. Igra na številna glasbila in zvočila, med njimi saksofon in gajde, poje, piše besedila in komponira. Sodeluje v projektih improvizirane glasbe, v uprizoritvenih umetnostih in je redni sodelavec projektov Zavoda Sploh.

Sodelavci, viri in donatorji:

Lyngheisenteret på Lygra i Nordhordland, Seim, Hetland (MUHO) (NO), MIKRO+POLO, d. o. o., Jure Miloš (BA), Zoran Stamenov (RS), Kmetijska zadruga Loznati (HR), Estancia San Gregorio (CL), Muzej ovčarstva Lubenice Cres (HR), Narodni dom Maribor, Mat Muntz (ZDA), Ullvarefabrikk, Hjelmås (NO), Gostilna Bukaleta (HR), Mkhululi Matyalana Ka Mabija (SA), Elisabeth Halvorsen (NO), Tannery Poland (PL), Vid Hajnšek, Janez Jocif, Društvo Pekinpah, Nikola Mico Velčič (HR), Mesnica Prus, Alenka Žavbi Kunaver, Udruga Pramenka (HR), Andrej Kobal, Janez Jamnik, Soven, Dr. Angela Cividini, Alenka Fortič, Andreja Krleža, Kmetija Kekec, Eva Mustafa, Kaja Lekš, KUD Rače, Bojan Jagodič, Branko Zorec, Dejan Novak, Dušan Jejčič, Irena Brišar, Irena Krempel, Irena Šober Jagodič, Ivan Košutar, Jaka Oset, Karin Sajko, Majda Korotančnik, Nejc Valenti, Marjetka Temet, Renata Jecl, Simona Joras, Tamara Filipčič, Vera Novak, Vesna Gorjup, Vesna Novitović, Zdenka Cimerman, Zlatko Breznik, Zvezdana Sajko, Zvonko Drevenšek, Tomaž Filipčič, Zvonko Miklavc, Žana Klobučar, Enisa Dorić, Darjan Domadenik in člani zasedbe Projektni zbor Choregie.

Projekt je sofinanciran s sredstvi Mestne občine Maribor in Javnega sklada za kulturne dejavnosti Slovenije.

